

Breizh Brevez

Donatien Laurent

o studia orin ar

«Barzaz Breiz»

Villiers de l'Isle Adam

Spurmant

bet lakeet e brezoneg gand

Alan an Diuzet

N° 126 - 1989

BRUD NEVEZ

Kelaouenn vrezoneg mizieg.

Niverenn 126

Miz Even - Miz Gouere 1989

Rener: **Andreo Merser**

Sekretour: **Jakez Salaun**

An oll lizerou ha skridou a zo da veza kaset da: **Brud Nevez**, 6 ru Beaumarchais, 29200 Brest.

Priz an niverenn-mañ: 19 lur.

Koumanant bloaz:

– priz ordinal: 120 lur.

– koumanant-skoazell: azaleg 140 lur.

– broiou estrañjour: 175 lur.

(pa dremener dre eur hourater, lakaad 30% ouspenn).

Eur houmanant a dalv evid 10 niverenn.

Ar chekennou-bank a zo da veza kaset war-eeun da: **Brud Nevez**, 40, ru ar Republik, 29200 Brest

Ar chekennou-post a zo da veza lakeet war K.R.P. **Brud Nevez**, 893-94 P Roazon.

I.S.S.N.: 0339-7014

C.P.P.A.P.: 69932

Disklêriet hervez al lezenn.

Moulet gand **Mesidou**, 40, ru ar Republik, 29200 Brest.

© evid an oll bennadou.

N'eus ket a aotre da adembann eur pennad euz **Brud Nevez** heb beza bet an aotre d'hen ober.

Ar skridou hag ar pennadou a vez embannet e **Brud Nevez** n'emaint ket da veza lakeet war gont ar gelaouenn heh-unan, war gont ar re o-deus skrivet anezo hepken.

Ar skridou na vint ket embannet a vo kaset en-dro ma vez tu.

Paeroniet e vez **Brud Nevez** gand **Emgleo Breiz**
Publié avec l'aide du **Centre National des Lettres**

Taolenn

Visant Fave : Evel eur spouenn e strad ar mor..	3
Dreo Koulouarn : Alaska-Tea-Time.....	5
Jakez-Erwan Mouton : Al Istri mên - O klask endro spered ar vro.....	7
Pascal Tabuteau : Eur plahig euz Bro-Skos - An darvoud - Marig - Mairi Bheag.....	9
Villiers de l'Isle-Adam / Alan an Diuzet : Spurmant.....	13
Donatien Laurent : Orin ar « Barzaz Breiz » - Eñvorennoù eur Bobl -	24
Mikael Madeg : Anolou Tergin, Reler ha mein e Plounaour-Menez.....	30
J.C. Miossec : Eun damzell war Istor ar birated en amzer ar Romaned.....	47
Visant 'n Askol : Tri martolod o vrezelia e Tunizia.....	51
Visant Fave : Ar gerlou enharpel.....	60
Mikael Madeg : Lesanolou euz an Normandi....	63
Per-Vari Kerloc'h : Kan an Drask 1989.....	68
A. K.: Ar Ganaked hag al Lezenn-stur evid ar yezou.....	70
A. Keravel : Peleh emaom erru gand ar Mennadou Kuzullou-Kêr?.....	73
Emgleo Breiz : Da bennou kenta listennou moueziadeg Parlamant Europa.....	76
Emgleo Breiz : Ar ministr L. Jospin, an euskareg hag ar "yezou-rannvro".....	77
Emgleo Breiz : e Breujou Pariz pe Dirag an Asamble Vroadel	48
A beb seurt.....	81

Evel eur spouenn e strad ar mor

Evel eur spouenn e strad ar mor,
Va ene a zo beuzet e Doue
Doue a zo evidon
Bezañs, lusk ha buhez.

Gwech a vez e tigor ar spouenn
Frank he malvennoù,
Hag e tiruill puill an dour
En he riboulou lampr
Hag e teu da greski, da goeñvi
Beteg tizoud he haerra ment.

Va ene ivez, gwech a vez
Dieubet diouz stlabez ar pehed
A zigor brao da êzenn ar hras
hag e teu tamm-ha-tamm da zantellaad
o tenna muioh-mui
D'an êlez ha d'ar zent.

Gwechou arall ar spouenn
stanket e gwazied gand lehid
ha bezinouigoù brein
ne reseo enni berad ebed d'he दौरa
hag e chom spinahet, seh-korn
kaled evel eur mên.

Va ene ivez, re aliez, siwaz!
Gand ar pehed morzet ha seizet
ne reseo ket an dour a vuhez
hag e chom bouzar ouz mouez Doue
Dizeblant hag evel maro.

Va Doue, grit din digeri frank
Va ene d'ho kras
bepred nêt a beb pehed
ma kresko en ho karantez
A vloavez da vloavez.

Visant Fave

Alaska

Allaz! Kahet o-deus e mor sklêr an Alaska
Ar varhadourien eoul.
Er Mor Habask, er mor sioul
Mar c'hwez an avel diouz ar zav-heol
'Vo saotret aochou gouez ar Hamtchatka.

Mor-breizerien, breinerien, o saotra 'r bezin-torr,
Pegaid e vezint lezet da flastra, ya da zrasta
Morlividi, morskouled, morgezeg deuet lor
'Hed aochou Ushuaia pe dreiziou an Alaska?
Allaz! Kanit ganin merzerinti ar Mor.

5.4.1989

Dreo Koulouarn

Tea-Time

Diskan

Pa jachan war an téz
N'eo ket te 'zeu er-mêz.
Perag evez-te te e-leh lêz,
Kerkent 'n em gavez-te
Koulz ha fêz?

Pa gomandan eur hafe
Am-bez aon na hoarvezfe
D'ar hafe boud re hwero,
Neuze vez koulz ha zero.
Setu perag bemde' 'plij din-me
Da veure ha kreiste' evañ te.

Ma mignon Visant Fave
Sul-pemdez ev e gafe;
'Keit-se ma mignon Seite
Pa wél ar greg el ludu
A lavar : « Kafe bouillu,
Kafe foutu. Digas din-me
Kentoh eun eun tasad tel!»

Dreo Koulouarn

Al listri mên

Ha kaer o-doa frota o daoulagad
e oa an dra dirazo ken anad
hag eur maout pemptroadeg
pe eur vi karrezeg.

Ya 'ta! Fe' 'vad!
Deuet e oa ar hoz veneh-se
Da Vreiz war vourz listri-mên
hag ar vein-ze a flote
ar vein ken pounner-ze!

Ar pez en-defe bet lakaet
an aotrou Descartes
da zevi e z-*Discours de la Méthode*
pe an aotrou Karl Marx
da chaokad penn-da-benn e "*Capital*"...

Miz gwengolo 87, Sant-Malo.

Jakez-Erwan Mouton

O klask en-dro spered ar vro

Arabad disprizia
ar vrezonegerien a-vihanig :
hag-eñ e vez karget a-leiz o brezoneg
gand geriou galleg?
Ba! n'eus forz!
Ober a reont gantañ
sakreal a reont ennañ
karoud a reont ennañ
ha ma vefe greet goap diouto
e harzfent d'e gaozeal...

Ha te, den pe verh yaouank
hag az-peus desket anezañ er skol
chilaou outo gand doujañs hag aket
rag ar gentel wella a gavi
'vo hini ar vreudeuriez hag ar garantez.

Miz gwengolo 87, Sant-Malo.

Jakez-Erwan Mouton

Eur plahig euz Bro-Skos

Eur plahig yaouank euz Bro-Skos
He-doa prenet, nevezig 'zo,
D'am zoñj, he-doa prenet eur vroz
Evid beza fichet brao.

Eur wech erruet an devez braz
Setu ar plahig leun a joa.
« Me 'zo o vond d'lakaad va las
War ar paotr hag e beadra.»

Med ar vuhez n'eo ket ken êz
Evel lare an dud gwechall.
Hag eur wech e-kreiz an engroez
Setu ar paotr eet gand eun all.

Feiz, setu-hi en-dro d'he hêr
Leun a vizer, a velkoni.
Fenoz ne vint ket lèr ouz lèr
Ar maout n'eo ket eet ganti.

Med 'soñje ar plah nehet
« Ganin-me hemañ a yay
Pe ne gemerin den ebed
Nemed ma'z on deuet re goz.»

An deiz war-lerh, prim d'ar hreiskêr
Da bourchas eur vroz nevez
Evid beza fichet-kaer
Evid nompaz chom dizimez.

An darvoud

Diou wennili kollet er mor
O-doa klasket pell da gousked
Da glask repu 'larfen kentoh
'Tal eur prenestrig digor.

Unan anehe, dre zigouez
He-doa sammet, heb goud dehi
Eur vlevenn aour, se zo eur souez
Tapet e pl'eh, n'ouzer ket mui.

An deiz war-lerh, d'ar zav-heol
Al laboused oa nijet kuit
Med ar vlevenn, 'n dra-ze zo drol
A oa chomet, eskern ha kig.

Ha den ebed, m'hen tou deoh
N'en-doa laret d'ar roue nehet
Rag an evned-se eet pelloh
Eo e oa-eñ dimezet.

Marig

Soñjou dit zo ennon
Staget kreñv 'vel eur hi droug
Den ebed ne zeuio a-benn
Deuz ar garantez a vagan evidout.

Mairi Bheag

Glao a ra evel kustum
War da vuhez pemdezieg
Ha te, bremañ, te zo distumm
Med eur mousc'hoarz zo war da veg.

An avel kreñv ha didruez
A hwez warnom heb ehana
Te, n'ouzout ket mar deo eur véz
Med da galon zo leun a joa.

Gwasket ar vro, evel boaz
Gand pounnerded an amzer voug
Pelloh-pella euz Beg ar Raz
Med eur bugel, te hen doug.

Pell war ar mor ez int eet
Ha stourm a ra ar vorêrien
Da zegas deom bigi karget
Med tuchantig 'to eur fleurenn;

Brezeliou zo bemdez er béd
Ne vern gand piou 'yay ar maout
Gand an dra-ze n'out ket nehet
Rag bez' zo eur vleunienn ennout.

Ken koant ha bremañ
Biskoaz n'out bet
Gand ar frouezenn emhout o tougen
Dispar eo er béd abaoe ma'z out sammet
Beza ganit-te n'eus plijusoh tra.

Pascal Tabuteau

Spurmant

Eun abardaevez goañv pa oam, ni, tud a skiant, oh evañ
te en-dro d'eun tan plijuz e ti unan euz on mignoned, ar
baron Zavier a V... (eur paotr yaouank dizliou, skuizet
gand e vicher; bez' e oa soudard en Afrika), ar gaoz a
gouezas war eun dra spouronuz : natur an degoueziou
marzuz, souezuz, kevrinuz a dremen e buhez tud 'zo.

Ar baron a lavaras : « Setu amañ eun istor, heb gér all
ebéd, hag a zo gwir. Marteze e vo kavet fromuz ganeoh. »

Ar zigaretennou a oe elumet hag e oe selaouet an
danevell-mañ : « E 1876, e derou an diskar-amzer, ma
veze interet, buan ha buan, kalz re a dud hervez bourhizien
Bariz a groge da gaoud aon, eun abardaevez, war-dro eiz
eur, echu eun abadenn a igromañs fentuz-tre, en em gavis,
o tegouezoud er gêr, dindan bouez eun heskinadur, herezet
a-bell amzer, hag a zo eun torr-penn evid ar vedisined ar
muiañ desket.

War o ali, hag en aner, em-eus renket kemer louzou a
beb seurt, dilezel ma flijaduiriou ha bezañ fur.

— Ma! e gwirionez, bez' ez eus ahanon eun den boustoh
ha melkoniuz! Med, bez' ez on, memestra, eun den kreñv
evid kavoud an nerz goude kemend a drubuill, da weled
goulou an deiz hag ar stered. En nozvez-se, eta, eur wech
em hambr, en eur elumiñ eur zegalenn ouz goulouenn-
goar ar melezour, e welis e oa gwenn-maro ma dremm
hag en em lezis da gouezañ en eur gador-vreh koz
bourellet ma tremenis eno an eurvezioù heb poan evid ma
zoñjezonou. Med ma spered ankeniuz a gase ahanon
tamm-ha-tamm war-du eur skuizder brevuz.

O weled ma oa dihalluz din kemañ ma stad e-kreiz

ar Gêr-Vraz, e tivizis kuitaad Pariz evid mond war ar mêz, kerzed, lammad, terriñ ma horv, chaseal da skwér, peb tra disheñvel diouz ma buhez amañ.

A-boan ma oe deut ar menoz-se em spered, kerkent e soñjis en eun eontr koz Victor a Villiers, ankounac'haet abaoe pell ha person e Plouillo. An diwezañ gwech e oam en em welet, e oa da goulz e birhirinez d'an Douar Zantel. Klevet em-oa komz diwar-benn distro ar beleg desket-se, war-lerh eur veaj hir a-walh. Bremañ e chome en eur presbital a Vreiz-Izel, e Plouillo e Bro-Dreger. Moarvad e kavjen eno eur gambrig ha leoriou koz dastumet gantañ e-pad e veajou el Liban.

En tu-hont da ze, en-dro d'ar maneriou, e oa sur mad stankou gand houidi gouez; poent e oa eta mond a-raog ar fall-amzer hag ivez evid kaoud ar blijadur da arvestiñ ouz natur marzuz an diskar-amzer : ar rehell ruziet gand an heol oh izellaad hag ar runiou goloet a wez liezliou. Skeiñ a reas an orolaj : nav eur.

Sevel a ris ha stekiñ ouz ma zegalenn da zistagañ al ludu. Neuze, heb gortoz mui, e lakais ma zok, ma flotañtenn ha ma manegou. Kemer a ris ivez ma fuzuill, ma malizenn ha, lazet ar goulou, eet er-mêz, e serris an nor hag e ris teir dro d'ar grogenn-alhwez kevrinuz a oa ma lorchentez.

Tri hard-eur goude, an treñ a gase ahanon war-du Breiz-Izel. Er porz-houarn, a-raog an disparti, e kavis an amzer da skrivañ buan-ha-buan eul lizer d'am zad.

En deiz war-lerh, beure mad, en em gavis e Plouared. En despet d'ar veaj, skuizuz a-walh, e fellas din gweled eun toullad mignoned skol. Sevenet peb tra, war-dro pemp eur, e kemeris eur marh en ostaleri an Heol Aour ma oan diskennet enni. Ha me en hent.

Dre ma kerze ma marh, e soñjen er beleg, ma eontr Victor, kuitaet abaoe pell, heb gouzoud netra a-zivoud e vuhez. Moarvad e oa kemmet e gorv hag e spered; med anavezoud a reen e gomz sklêr, nerzuz, a lakafe ma ene da wellaad.

Degouezet e-kichenn ar barrouz, e houlennis digand an dud koz a oa o vêsañ o zaout a-hed an heñchou, ar pezh a zoñjent diwar-benn o ferson. Meuleudiou a-vil-vern euz

perz ar beizanted-se e-keñver o fastor.

A-benn ar fin, ha me dirag ar presbital. Eun ti diwar ar mêz, gand stalafiou glaz-gwér, teir derezenn e mein hag a-hed ar voger, ilio, rouanez al liorzou, ha rozennoù-ki, kemmesket beteg an doenn ma teue er-mêz eun dueleñn gand he hillog-avel hag he mogedenn dano. Santoud a ris ar peoh, ar yehed, hag ar c'hoant da brederiañ. E-kichenn, gwez eur hloz a ziskoueze o deliou merglet gand an diskar-amzer hegasuz. An daou brenest, e-kreh, a lugerne gand an heol-abardaez; etreze, er voger, e oa eul logell gand eur zant. Diskenn a ris diwar ma marh hag e stagañ ouz eur stalaf. O sevel morzol an nor, e sellis en-dro din beteg an dremmwél.

Ar hoajou dero ha pin sklêrijennet, ma nije enne an evned; dour sklêr ar stankou goloet a raoskl o tisteurel an neñvou; an natur a oa ken brao ha ken sioul ma chomis mud o terhel ar morzol em dorn. Neuze e soñjis : « O te, na gavez repu ebéd evid da zoñjezonou, sell! Amañ e heller azezañ war eur mên, leun a velkoni. An huñvreou maro a zeu da advevañ a-raog ar maro. Ma fell dit mervel, tosta; amañ, pa zeller ouz an oabl, e teuer da ankounac'haad peb tra! »

Bez' en em gaven en eur stad skuizuz ha nervuz; hag eun delienn o kouezañ, dousig koulskoude, a lakeas ahanon da skrijal. Azezañ a ris dirag an nor. An amzer o freskaad a zegasas ahanon ennon ma-unan hag e kemeris ar morzol adarre.

Med a-boan tapet krog ennañ, en em houlennis hag-eñ e oa hemañ an ti am-oa gwelet bremaig; iskiz, estren e oa deut da vezañ; pavez an diri a zeblante bezañ bet lufret; chom a ree c'hoaz ennañ lizerennou rag dond a ree euz ar vered. Gweled a reen ar hroaziou du nepell diouzin.

Ha pa gouezas ar morzol, e savas eur gridienn a-hed ma livenn-gein, rag seniñ a reas evel eur hlaz.

Evid kuitaad ar stad truezuz ma oan enni, e tigoris an nor; mond a ris tre; an nor a zerras drezi heh-unan en askont d'eur pouez a-ratoz. Hag en em gavis en eun trepas hir ma welis, er foñs, ar vatez koz ha laouen o tiskenn an diri gand eur houlaouenn : « Aotrou Matiaz » - a huchas,

leun a joa, o weled ahanon - « Nozvez vad, Nanañ gêz! » a respontis, o rei dezi buan-ha-buan ma malizenn ha ma fuzuill. Ankounac'haet em-oa ma flotañtenn em hambr, en ostaleri An Heol Aour.

Sevel a ris an diri ha, nebeud goude, e starden ma mignon koz etre ma divreh.

Ar geriou kentañ a oe fromuz ha melkoniuz, o soñjal en amzer dremenet. Nanañ a zegasas ar gleuzeur hag e lavaras e oa prest koan.

Diskenn a rejom, ma breh dindan e hini, o kontañ talvoudegez eur vignoniez a galon hag a spered. « Bez' ez eus sperejou kristen kar-tost e-keñver Doue. Er béd ez eus ivez kredennou all, disheñvel, a ro tud 'zo evite o gwad, o eürusted, o dever. Tud diboellet! — a lavaras en eur vin-hoarzin. — Dibabom ar feiz talvoudusañ peogwir ez om dieub hag e teuom da vezañ evel ar feiz-se. — E gwirionez, a lavarar, kevrinuz eo dija e ra daou ha daou pevar.»

Tremen a rejom ouz taol er zal. E-pad ar préd e rebechas dousig ar beleg ouzin bezañ chomet pell heb kelou hag e kontas din doareou ar barrouz hag an noblañs tro-war-dro.

Chaseal ha pesketa e-noa greet ivez en eun doare marzuz, hervezañ; kement-se lavaret gand eur vouez laouen ha plijuz.

Nanañ a ree he seiz gwellañ en-dro dim, he hoof o nijal evel eun evn.

Ober a ris eur zigaretenn en eur evañ ar hafe ha ma mignon a reas evel don; ofiser e oa bet e-touez an dragoned; evel ma tavem o sachañ war ar butun, en em lakais da zelled piz ouz ma ostiz. Ar beleg-se, eun den a bemp bloaz ha daou-ugent bennag, a oa braz. Bleo hir, loued ha rodelleg a ree an dro d'e zremm treud ha nerzuz. E zaoulagad a lugerne leun a spered kevrinuz; e zioujod a oa reiz ha rust; e gorr hir ha moan ne blege ket en desped d'an oad; gouzoud a ree dougen ar zoutanenn.

Eur vouez kreñv - ha dous memestra - a ouie lavared geriou skianteg. Seblantoud a ree kaoud eur yehed dispar.

Mond a ris gantañ er zal vihan ma oa e leoriou. Skuiz e oan euz ma beaj digousk hag e santen ar yenijenn; ar goañv a dostae; med pa oe lakaet fagod war an tan en em

zantis gwelloh gand ma zreid stok ouz al landeriu. Azezet pep hini en eur gador-vreh lèr gell-du en em lakajom evel just da gomz euz Doue. Diviet e oan hag e selaouen, heb respont aliez.

— Evid echuiñ, a lavaras-eñ, o sevel, emaom amañ evel test gand on oberou, on spered, on homzou hag on strivou a-eneb d'an natur; evel test e talvezom eun dra bennag. — Hag e peurechuas gand geriou Jozeb ar Mestr : — « Etre an den ha Doue n'eus nemed al lorhentez. »

— « Memestra, a respontis, on-eus ar chañs da vezañ beo, ni bugale garet an Natur-ze en eun amzer a sklerijenn.» — « Prizom gwelloh sklerijenn ar hantvedou,» a lavaras en eur vouc'hoarzin.

Erru e oam war ar pondalez gand on goulaouenn. Eun trepas, heñvel ouz hini an traoñ, a oa etre on diou gambr; felloud a reas dezañ kas ahanon beteg ma gwele; selled a reas hag-eñ e oa peb tra en e blas hag o lavared nozvez vad an eil d'egile e kouezas skleur ma goulaouenn war e zremm; skrijañ a ris en dro-mañ : « Daoust hag-eñ e oa eun den tohor dirazon? »

E vizaj ne oa ket an hini am-oa gwelet e-pad koan; n'anavezen ket anezañ; soñjal a ree din n'em-oa biskoaz kejet gantañ; evel dirag an ti, en eur erruoud, e santis eun trivliad fromuz.

Glazwenn e oa; liou ar maro war e valvennou stouet. Pedit a ree? ankounac'haet e-noa e oan en e gichenn? Perag en em zalhe evel-se?

Serriñ a ris ma daoulagad. Med, kerkent digor e welis adarre ar beleg deread o c'hoarzin ha peb ankén a nijas kuit; touellet e oan bet.

Evid an eil gwech, e lavaras nozvez vad hag ez eas d'e gambr. Ma-unan bremañ, e soñjis : « Red eo din kousked da vad! » Lavared a ris va fater gand menoz ar maro. Med an dud re skuiz n'int ket barreg da gaoud eur housk buan; ar chaseourien a oar kement-se ha kalz re all. Memestra e kreden en eun diskuiz mad. A-benn deg munut e santis e oan re nervuz. Kleved a ris an orolaj, strakadennou ar hoad hag ar mogeriu, trouziou ar maro oh en em zilañ em horv a-béz, dousig.

Skourrou ar gwez en em stoke el liorz; iliao ar voger a

skoe taoliou ouz ma frenest. Kleved a reen an disterrañ skrabadenn evel an dud o vervel gand an naon. Marteze em-oa evet re a gafe : diou dasennad, ya! se an hini a oa kirieg.

O sevel eun tamm diwar ma goubenner en em lakais da zelled piz ouz ar goulou war an daol-noz, em hichenn; ma spered, koulskoude, a oa dianket. A-uz d'am gwele e oa eur puñs bihan dour binniget e porselen livet gand eur brankig beuz. Glebiañ a ris ma malvennou gand an dour-ze evid o freskaad, lazañ ar goulou ha serriñ ma daoulagad; an derzienn a goueze. E oan o vond da gousked pa glevis taoliou bihan seh ha groñs war an nor : tri daol buan. — « Petra eo? », emeve, o tihuniñ evel eun tenn. Krog e oan da gousked ha ne ouien ken peleh e oan. Krediñ a reen en em gaven e Pariz hag en em astennis gand plijadur em gwele. Med kerkent e teuas din da zoñj euz an taoliou em-oa klevet. « Piou a zo aze? » en em houlennis. Neuze e teuas em spered na oan ket e Pariz, med en eur presbital e Breiz-Izel. Dioustu e oen e-kreiz ar gambr. Al leur a oa yén ha diarhen en em gaven hag en-dro din e oa sklêr da vad. A-us d'an iliz al loar-gann a lugerne a-dreuz ar prenest. Dleoud a ree bezañ war-dro hanternoz.

Ma menoziou a oa evel maro; petra a hoarveze ganin? O tostaad ouz an nor e welis eur skleur ruz-tan o tond euz toull an alhwez hag o vale war ma dorn ha ma breh. Unan bennag a oa a-dreñv d'an nor; sur-mad e oa bet skoet warni. Koulskoude e chomis a-zav.

Tra souezuz : stumm ar skleur a rede war ma dorn; ruz-gwad e oa, sklaset, heb sklerijenn ha, dindan an nor, ne welen goulou ebéd; soñjal a ris e lagad eur gaouenn. Orolaj an iliz a zonas e-kreiz an avel noz.

— « Piou a zo aze? », a houlennis a vouez izel. Ar skleur a vougas; e oan o tostaad pa zigoras an nor, gorreg, didrouz.

Dirazon en trepas, en em zalhe sonn eur stumm uhel ha du : eur beleg gand eun tok trihorneg. Sklerijennet e oa a-béz, nemed an dremm; an diou luhedenn euz e zaoulagad a zelle ouzin rag-eeun. Êrgelh ar maro a oa en-dro dezañ; ma ene a oe seizet evel ma horv hag e sellis divouez ouz an den spontuz-se. A-daol-trumm, e savas e vreh,

gorreg, davedon. Kinnig a ree din eun dra ponner ha disneuz. Eur vantell an hini e oa; eur pikol hini, du, greet evid ar beajou.

Serriñ a ris ma daoulagad rag n'houlenn ket e weled. Med eun evn noz, gand eur griadenn euzuz, a dremenat etrezom hag avel e ziouaskell a flouras ma malvennou a zigoras kerkent. Santoud a ris e nije en-dro d'ar gambr.

Neuze, ankeniet ha dinerz, e serris an nor a brennis nervuz, ma bleo stignet war ma fenn. Tra iskiz, seblantoud a ree din n'am-boa klevet netra... Ma horv a oa diviet hag e tihunis. E oan azezet em gwele, ma divreh savet dirazon; sklaset, eur hwezenn war ma zal, ma halon o talmiñ em hreiz, e soñjis : « Na spontuz e oe ma huñvre! »

Red e oe din gortoz eur pennadig a-raog krediñ kemer an elumetez; aon am-oa da zantoud, en deñvalijenn, eun dorn yén o stardañ ma hini gand mignoniez.

Skrijañ a ris gand trouz ar voest war ar hantolor; a-benn ar fin e sklerijennas ar houlaouenn. Neuze en em zantis em êz. Ar goulou a skub peb ankén. Evañ a ris eur bannah dour yén; hag eur wech em flomm e savis euz ma gwele. O tremen dirag ar prenest e welis e oa al loar dres evel ma oa em huñvre ha, koulskoude, n'em-oa ket he gwelet a-raog mond da gousked; o tostaad ouz an nor e oen souezet gand ar grogenn a oa bet roet dezi eun dro alhwez dre ziabarz, ar pezh n'am-boa ket greet a-raog mond d'am gwele. Ha me e-barz adarre.

Selled a ris en-dro din; krog e oan da gavoud peb tra digustum. Sevel a ris ma horv, ma breh war ar goubenner, o klask diskoulmañ ar gudenn-ze; moarvad e oan eun huñvaleer; ar skuizder a oe treh hag en em lakais da gousked gand ma zoñjezonou diboell.

Pa zihunis, an heol a hoarie em hambr. Bez' e oa eur mintinvez eüruz. Deg eur e oa d'am eurier e pign ouz penn ar gwele. An deiz lugernuz, ar gwez liezliou, an avel fresk, ar bleuniou er garziou goloet a hliz, peadra da rei nerz d'an dén.

En em wiskañ a ris buan-ha-buan heb soñjal en nozvez tremenet en ankén.

Ma eontr a oa er zal-debriñ dirag an daol, prest evid lein; lenn a ree eur gelaouenn.

Stardañ a rejom on dorn an eil egile.

— « Tremenet hoh-eus eun nozvez vad, mignon kêz? », a houlennas diganin. — « Dispar! », a respontis dre gustum. E gwirionez ne oa ennon nemed soñj an naon. Nanañ a zegouezas o tigas al lein. E-pad ar préd ar gaozeadenn a oe siriuz ha joaüz war eun dro; an dén a-vremañ a vev hervez ar relijion, hennez hepken a anavez an eürusted hag an tu d'he rei d'ar re all.

A-daol-trumm e teuas ma huñvre em spered. Hag e lavarar d'ar beleg : « Keneil ker, en noz diwezañ em-eus bet eun huñvre zouezuz, marzuz, spontuz! » Hag en eur beillad eun aval e kontis dezañ dre ar munud ar pez a oa degouzet a-raog ma hun kentañ. D'ar houlz ma oan erru, pa ginnigas ar beleg e vantell hag a-raog din d'echuiñ, e tigoras Nanañ an nor, e-kreiz ar gaoz, heb skeiñ, evel ma ra mitizien ar veleien, hag e roas din eur baperenn. « Setu amañ eul lizer kaset prim! » — « Dija! », emeve, oh ankou-nac'haad ma istor. — « Euz perz ma zad eo; ma digarezit ma lennan anezañ! » — « Evel just! », eme ar beleg. Neuze e tigoris al lizer. Ma huñvre a oa nijet kuit. « Setu! eun nehamant braz, ma heneil; a-boan degouezet amañ ez eo red din mond d'ar gêr! » — « Perag 'ta? », a houlennas egile o lakaad e das war an daol heb evañ. « Ma heneil mad, an treñ a loho dres da nav eur. Ahann da Blouared e vo red din bale e-pad eun eur hanter; goude-ze e chomin eun hanter-eur all en ostaleri da baeañ evidon ha ma marh; en oll div eur eta; seiz eur eo; mond a ran kuit dioustu. » — « Ambroug a rin ahanoh eur pennadig! », a lavarar-eñ, « kement-se a raio kalz a vad din! » — « Ma fell deoh skrivañ din, setu amañ ma chomleh; bevañ a ran e ti ma zad! »

Nanañ a gemeras ar baperenn a lakaas a-dreñv d'ar melezeur.

Nebeud goude e kuitajom ar presbital; derhel a reen ar marh dre ar habestr; mond a reem evel daou skeud war an hent braz. Eur hlizenn a grogas da gouezañ; yén, bountet gand taoliou avel o sklasañ on daouarn hag on dremm. Chom a ris a-zav : — « Mignon ker, poent eo deoh distreiñ d'ar gêr; arabad bezañ glebiet; kit d'ar gêr, me ho péd! » Selaou a reas hag a-raog stardañ ma dorn e chomjom an

eil dirag egile. Eur gridienn a zavas war e gorv. Al loar a lugerne a-uz d'ar gwez ha d'ar parkeier; on skeud hag hini ar marh en em zistage war an hent. Du-hont euz kostez ar hroaziou koz dismantret, tost d'eur hoad, e klevis eur griadenn spontuz; eur gaouenn he daoulagad lugernuz a guitaas he brank hag a nijas etrezom, o kenderhel da vlejal.

— « Allo! », eme ar beleg, « me a vo er gêr a-benn eur munut bennag; neuze, kemerit ar vantell-mañ, ezomm ho-po abalamour d'ar glao. Lavarit da vevel an ostaleri kas anezi din e-dro, dond a ra bemdez d'ar bourk! »

Astenn a reas din e vantell du; ne welen ket e zremm en askont d'e dok trihorneg med santoud a reen luhed e zaoulagad o parañ warnon heb fiñval. Skeiñ a reas ar vantell war ma diouskoaz ha stagañ ar hloched en eun doare tener hag enkreuz e-keit ha ma serren ma daoulagad. Neuze e kemeras penn e hent; me a lammas war ma loen. Bremañ en em gaven ma-unan. Kleved a reen an trouziou war ar mêz; al loar, kuzet beb an amzer, gand ar houmoul du o redeg e foñs an oabl, ne sklerijenne ken an natur; moarvad e oan gwenn evel eul liñsel; krenañ a reen gand an derzienn; eun hunbaleer e oan; setu oll. Eseañ a ris hejañ ma diouskoaz; re bouezuz e oant.

Ha bremañ, euz foñs an dremmwél, euz foñs ar hoajou disprizet, eur bagad evned noz a dremen o stlakañ o diou-askell hag o vlejal geriou spontuz, dianav, a-uz d'am fenn.

Mond a rejont da ziskuizañ war doenn ar presbital ha klohdi an iliz, du-hont er pellder. An avel a zegasas beteg ennon o huchadennou ankeniuz. Feiz! kemer a ris aon. Perag? Piou a lavarfe din? Gwelet em-eus tan ar brezel; ma hleze en-deus trehet aliez; ma nervennou a zo kreñv; ha koulskoude eh anzavan, izeleg, em-eus bet aon amañ ha da vad. Ne vez ket roet d'an oll bezañ er stad-se. Hag e rois d'ar marh taoliou gand ma hentrou, ma daoulagad serret, ma bizied krog er spoue goude bezañ laosket ar zugellou, ma mantell o nijal war ma lerh, al loen o redeg er pevar lamm ruz, tiz spontuz gantañ.

Evel-se e tegouezjom a-raog eun hanter-eur. Trouz ar paveziou eun tamm a-raog kêr a reas din sevel ma fenn ha

digeriñ ma daoulagad; neuze e tialanis : erfin e welen tiez, staliou sklerijennet ha tud a-dreñv d'ar prenestou. Darn all a dremene em hichenn, kuitaet em-boas bro ar gwall-huñvreou.

En ostaleri en em lakais stok ouz an oaled. O kleved komzou ar chalboterien, e sioullaas ma spered beteg an eürusted. Tehet e oa ar maro. Selled a reen ouz ar flamennou etre ma bizied hag, a-benn ar fin, eh adkavis yehed ma ene. Adarre en em gaven er vuhez wirion.

Krog e oan, zokén, da gaoud méz euz ma gwander. Reiñ a ris ar vantell du d'an ostiz en eur zelled outi gand eur mousc'hoarz a uhelled. Ne gaven enni netra dispar; koz-tre e oa, takonet, gwriet, doublet meur a wech gand eur garantez fentuz. Moarvad e plije gwelloc'h d'ar beleg koz reiñ arhant eur vantell nevez en aluzenn eged prenañ unan evitañ.

— « Feiz! », eme an ostiz, « emañ ar mevel o vond d'ar barrez-se prestig; kas a raio ar vantell d'ar person war-dro deg eur! »

Eun eur goude, en treñ, ma zreid war an dommerezig ha ma flotañtenn war ma hein, en em lavaren en eur vutunañ eur zegalenn hag en eur zelaou c'hwitell ar marh-tan : « E gwirionez, gwelloc'h eo din an trouz-se eged blejadenn an evned-noz! »

Keuz am-oe eun tammig o vezañ lavaret d'am eontr e teufen en-dro. Neuze en em lakais da gousked, o lezel a-gostez ar pezh a oa bet - a zoñjen - eun degouez heb talvoudegez.

Red e oe din chom seiz devez e Chartres evid dastum ar paperou a rafe din gounid on frosez. Enaouet gand menoz ar fardachou-ze ha skuiz gand an hirnez, e teuis da Bariz a-benn seiz devez.

Erru e ti ma zad, war-dro nav eur, e savis dre an diri. Kavoud a ris ma zad er zal-vraz. Azezet e oa e-kichenn eun daolig krenn sklerijennet gand eur gleuzeur. En e zorn e oa eul lizer nevez digoret. War-lerh eur pennadig komz e lavaras : — « N'ouzout ket, sur-mad, ar pezh a zo el lizer-mañ; on heneil mad ar person a zo maro nebeud goude da weladenn! » Santoud a ris evel eun taol em halon. — « Ya! » emezañ, « deiz 'raog deh, war-dro hanternoz,

war-lerh eur yenijenn tapet war an hent braz. Al lizer-mañ a zo bet skrivet gand Nanañ; seblantoud a ra houmañ bezañ kollet he fenn; lavared a ra diou wech memestra ha komz diwar-benn eur vantell... lenn, te da-unan! Setu! » Eüruz-tre e oa, emezi, en e ziwezañ komzou; eüruz o vezañ bet paket, a-raog mervel, ha sebeliet er vantell e-noa degaset euz e birhinerez en Douar Zantel. Ar vantell-ze he-doa stoket ouz ar Béz Sakr.

Villiers de l'Isle-Adam

Bet lakaet e brezoneg gand Alan an Diuzet
diwar L'Intersigne

[Villiers a oe ganet e Sant Brieg d'ar 7 a viz du 1838.

Anvet e oe Yann-Vari-Fulup-Eost hag an eskob e vadezas a roas dezañ eun ano-badez ouspenn : Matias. Gér-stur e famill a oa : Kê pelloc'h! E dad gand e spered leun a faltazi a glaskas aour e foñs e zouarou ha ne gavas nemed an dienez. Matias a oe savet gand e voereb hag a heulias meur a skol : Sant Charlez, al Lise, Roazon. Kregiñ a reas da skrivañ, da skwér : Elen, Moganez, Aksel hag all. Anavezoud a reas Baudelaire, A. Dumas, Wagner. Ne gavas eun tamm eürusted nemed e diwez e vuhez. Mervel a reas d'an 18 a viz eost 1889.

Eun eontr dezañ, goude e studiou e Rom, a oe anvet evel person e Bulian, Kerperz ha Plouilio. Amañ e roas kenteliou latin da A. ar Braz; amañ, ivez, en em gav kreizenn ar gontadenn pa zeuas Villiers da weladenniñ e eontr. A. ar Braz a skriv diwar-benn ar person : « Diskoaz ledan eun tammig pleget, eur penn leon, eur fri mestroniuz, daoulagad iskiz, fosforuz, a levezonas moarvad e niz. » Ar vatez a oa Anna heh ano. Nanañ er gontadenn.]

Orin ar « Barzaz Breiz » — Eñvorennoù eur bobl —

Eun oberenn dreist : ar Barzaz Breiz...

Barzaz Breiz Kervarker : nebeud anavezet gand an darn vrasa euz an dud e Bro-Hall an deiz a hirio. Bet embannet evid ar wech kenta e 1839 - 150 vloaz just 'zo - ez eus anezañ eun oberenn a dalvoudegez dreist, nompaz nemetken evid Breiz - leh m'eo bet eun eienenn strujuz evid awen ha labour or barzed, or skrivagnerien, or folklorerien, or yezoniourien... — med dre vraz evid Bro-Hall a-béz pa'z eo bet e penn krouidigez ar studioù keltieg hag an enklaskoù diwar-benn hengoun ar Bobl. A-ziwar e levezon an hini ez eo bet ijinet gand George Sand e 1856 an doare-lavar « Lennegez dre gomz », o lakaad asamblez an daou goñsept « lennegez » ha « dre gomz », en eun doare-lavar a veze sellet outañ evel dizakr eun nebeud amzer a-raog.

Moyenn 'zo da houzoud pegen braz eo bet stokadenn an oberenn-ze gand diou arroudenn deuz an amzer-ze .

Gand Victor Audren de Kerdrel, senatour ar Morbihan ha mignon Kervarker, eo an hini genta . Skriva a ra diwar he fenn : « *Ne gave d'an oberour ne dennfe netra nemed eun taol pistolenn : eun taol kanol an hini e oel Klevet e oe gand ar Béd a-béz, hag a gavas e oa eun dennadeg en enor Breiz* »

George Sand dreist-oll an hini eo, a skriv e 1856 diwar-benn unan euz kanaouennoù ar Barzaz Breiz : « *Droug-Kinnig Nemeunioù a zo anezañ eur barzoneg 140 gwerzenn, brasoh eged an Iliad, kaerroh, muioh peurvad eged oberenn veur ebéd bet savet gand spered mab-dén. Bosenn Elliant, Lezbreiz hag ugent diamant all euz al leor-ze a zo anezo testou euz ar binvidigez kloka a hell tapoud eul lennegez lirik.*

Souezuz braz eo zokén n'he-defe ket greet al lennegez-se, deut war-wél dim-ni gand eul leor a zo etre daouarn an oll , eur revolution. »

Re zo re, a vo soñjet marteze diwar-benn ar varnadenn-ze. Memestra e vo adembannet dibaouez gand ar stumm just a oa e hini 120 vloaz 'zo, pa oe renket a-nevez evid an drede gwech e 1867. N'eus ket gwelloc'h test ez eo beo ha deuz on amzer an oberenn-ze. He brud etrebroadel a zo anavezet diwar an embannadurioù niveruz a zo bet abaoe 1839 : e saozneg e 1840, 1865 ha 1886; en almanteg e 1841 hag e 1859; e poloneg hag e svedeg e 1841; e spagnoleg, teir gwech er bloaveziou-mañ, e 1982, 1984 ha 1986... Menegom ivez eo bet embannet nevez 'zo e brezoneg penn-da-benn gand Mouladurioù Hor Yezh euz Lezneven e 1988.

... med abegoù a-eneb a zo bet ivez

N'eus ket kalz a leoriou, avad, ez eo bet ken rannet menozioù ar Vretoned ganto abaoe ouspenn eur hantved. Da genta toud evid gouzoud a beleh e teue ar hanaouennoù-ze.

A-viskoaz 'z eus bet lavaret gand Kervarker e-noa dastumet kanaouennoù e leor digand kanerien, dizesk an darn-vrasa anezo, war ar mêz e Breiz-izel... Med p'en em lakaas dastumerien all, boemet gand ar skridoù bet kavet gantañ, da glask kaoud kanaouennoù ar Barzaz Breiz digand peizanted o horn-bro, e oent desevel meurbed, pa ne gavent meneg ebéd euz Tud Veur ar Barzaz Breiz. « *Penaos e hellfe ma faour-kêz peizantedez truilenneg beza ken grasiuz hag hoh intronezed koant gand o mantilli limestra hag ermeniget?* » a skriv J.M. de Penguern da Gervarker e 1855 [...] *Ne oa nemed eun niver bihan a bennoberennoù e Breiz, ha lakeet ho-peus ho krabanou warno!* »

Red eo lavared ne oa ket chomet Kervarker hanter-hent. Da genta toud, e oa e penn e leor eun diviz etre eun drouiz hag eur bugel diwar-benn an daouzeg deskadurez kenta..., da heul e oa klemmigan eur barz dall euz ar Vved kantved, kanaouenn brezelourien vrezon a zeue da beilla gwiniennou ar Franked er Vved kantved — rimet gand eun dén euz an amze-ze —, Livadenn Gêr-iz, eur helhiad barzoniuz en enor ar

penn-braz breizad Morvan, kevezer Louis Le Débonnaire en IX^{ved} kantved... ha da heul evel-se beteg on amzer-ni...

Gand an diforh-se etre ar pezh e-noa kavet Kervarker hag ar pezh na gavas ket ar re a zeue war e lerh, e savo ar pezh a zo bet greet anezañ "Tabut ar Barzaz Breiz". Padoud a raio beteg an deiz a hirio, en oll gelaouennou Breiz, o ranna an dud etre daou strollad a-eneb, dibosubl dezo en em gleved, o rikla buan diwar dachenn gwirionded ar hanaouennou bet implijet war hini menozioù o embanner leun a ijin, mesk-ha-mesk gand arguzennou politik hag ideolojik a vo entanet ha lakeet an tabut da vond a-dreuz ganto, eun tabut a oa bet lakeet war diazevou faoz da genta toud. An doare-ze da weled an traou — an ideolojiez — a hellfe beza interesant, med n'eus ket voyenn d'ober gantañ en eur lezel a-gostez kudenn orin ar hanaouennou : penaoz gouzoud ar pezh a zo bet lakeet ouspenn gand Kervarker ma n'anavezer ket ar hanaouennou a-orin e-neus labouret warno? Orin ar hanaouennou an hini eo a zo ar gudenn genta.

Eun tamallad mud hag eun tabut a-dreuz a ya d'en em goll

Jamez n'e-neus roet Kervarker displegadur ebéd diwar -benn orin e ganaouennou. Prizoniad ma oa gand eur hloar deut re vuan, dibosul dezañ degemer cheñchamañchou ar menozioù e-keñver embannadur kritik traou dre gomz, e talho dibaouez ha kreñv da houlenn groñs an droad da lakaad asamblez meur a skrid, da glokaad anezo, ha da ginnig anezo gand eur stumm barzoniusoh ha tostoh deuz estetik e amzer. Mervel a raio e 1895 heb beza roet diskleriadur ebéd. Hag an tabut da vond da goll, en eur zilezel muioh-mui tachenn hegasuz orin ar hanaouennou evid mond war hini an estetikerez hag an ideolojiez... 'Benn ar fin, ne oa ket displejet hini ebéd euz an daou strollad gand ma ne vije ket anavezet orin ar hanaouennou : evid ar re a oa krenn a-du gand al leor, ma vefe euz ar hanaouennou orin, ne hellfent nemed dilufra skeudenn idilik ha lakaad dreist pep tra barzoniez pobl Vreiz, a oa evito talvoudegez dreist al leor... Gand Morvan Lebesque e vez lavaret kement-se e 1967 : « *kalz eo tenna deuz eñvor eur bobl*

eun oberenn fraost, med paraforsi an eñvor-ze, adkroui anezañ, rei dezañ eur stumm nevez en eur yéz adsavet ha 'benn ar fin sevel eur mestr-oberenn a zo drezañ e-unan eul lennegez, setu just ar skwér a zo da heulia. Braster ar Barzaz Breiz a zo beza bet savet gand eun oberour.»

Evid ar re all, enebourien Kervarker hag e leor, pep tra 'zo sklêr, ha netra ne hell cheñch o zoñj : pe faoz eo skridou ar Barzaz Breiz, pe kanaouennou adsavet beteg kalz re, ha biken ne hello diell ebéd rei dezo a-nevez eun dalvoudegez n'eus bet jamez anezi nemed e-barz faltazi o embanner.

Ar harnedou enklask

Ha setu ar zouezadenn dihortoz! D'ar 14 a viz gwengolo 1964, mab-kuñv Kervarker, perhenn kastell Keranskêr, a gav eur zahig, tri harned e-barz, leun-chouk a notennou e brezo-neg, dilennuz tost-da-vad, skrivet a-héd hag a-dreuz, gwechou 'zo eur skrid gand liou du war unan disheñvel bet skrivet gand eur hreion... Kaoz a oa euz ar hanaouennou bet dastumet gand Kervarker pa oa o sevel e leor : kosa skridou lennegez dre gomz bet dastumet e Bro-Hall ez eus anezo, ez-sistematik, euz 1833 da 1892, tri bloaz a-raog maro Kervarker.

Perag n'int ket bet jamez implijet gantañ evid en em zidamall? perag e vab, e-noa savet eul leor diwar-benn buhez e dad, e 1907 hag e 1926, n'e-neus greet nemed menegi arroudennoù berr-tre, bet kemeret e-barz skridou dister hag a nebeud a bouez? Ar respont d'ar gudenn-ze a zo hervez an degouezioù, personelezh an aktourien, hag erfin ar pezh a zo e-barz ar harnedou.

Embannadur ol leor « Aux Sources du Barzaz Breiz »

Pal al leor-mañ a zo rei da houzoud, 'benn ar fin, toud an dornskridou a zo e-barz ar harned kenta, an hini kosa (1834-1840), ha rei tu evel-se — evid ar wech kenta — da lakaad kudenn ar Barzaz Breiz war diazevou solud.

Me a fell din trugarekaad ar jeneral de la Villemarqué e-neus asantet — gand brokusted, pasianted ha peoh-dreist — rei

d'an dud an diellou dianav-se, heb gouzoud ervad, da genta, da beleh ez afe eur seurt labour.

Ne gomzin ket deuz ar gudenn diêz-tre a zo bet an hini a oa da lenn an dornskrid-se. Setu perag em-eus lakeet kalz a amzer evid dond a-benn da lenn ha da adskriva ar skridou-ze. Gand ar fac-simile a vo kavet e-barz va leor e vo gwelet pegen diêz eo bet da genta toud adskriva ar hanaouennou-ze, ha kinnig anezo en eun doare lennabl. Komprenet e vo asamblez ar hudennou teknik a zo bet evid embann al labour-ze. Red eo din trugarekaad an embannaduriou Estran-Ar Mên, euz Douar-nenez. Hag ivez J.P. Abraham a zo karget anezo, Jean Martin, euz Landrevarzeg e-neus greet burzudou fotokompozi evid dirouestla kudennou divoaz a zo bet gand an embannadur-mañ, Bernard Cadoret ha François Puget a zo bet akord evid kregi gand eur seurt avañtur.

Sed amañ 'benn ar fin an dafariou bet dastumet gand Kervarker evid sevel ar Barzaz Breiz kenta e 1839. Anavezoud anezo, hen adlavared a ran, a zo red-groñs a-benn bremañ evid dond a-benn da gompren ar hudennou diniver a zo re al leor. N'eus ket tu ken, evel ma'z eus bet greet gand kemend a gritikourien, barn gwirionded al leor heb anavezoud an dafariou a-orin.

Pa oa bet savet va zezenn e 1975, e oa bet titrou souezuz gand kelaouennou Breiz : « Echu eo tabut ar Barzaz Breiz », « Gwir eo kanaouennou ar Barzaz Breiz », « Echu an tabut »... N'eo ket ket eeun an traou... N'eus ket bet kaoz ganin euz an doare ma oa bet savet kanaouennou ar Barzaz Breiz. Eul labour all an hini e vefe bet. Roet em-eus, ha netra kén, en doare kloka ha resisa posubl, an dafariou a oa bet implijet evid sevel ar hanaouennou-ze : labour kenta red, red-groñs a-raog sevel tra-pe-dra diwar-benn ar Barzaz Breiz.

Ar pez a zo bet cheñchet

Petra a zo cheñchet a-benn bremañ? Kalz a draou e gwirionez.

— Gouzoud a reer bremañ e kompren Kervarker mad-tre ar brezoneg hag hen adskriva êz-tre a-benn 1837, daou vloaz a-raog ma oe embannet e leor.

— Greet e-neus, e-unan-penn, eul labour dastum a-bouez, o tastum evel-se ouspenn 200 skrid a-raog embannadur 1839.

— Chañs e-neus bet evel-se da zastum kanaouennou dreist o halite hag o interest; eñ zo bet an hini nemetañ o klevet anezo, peogwir n'eus ket ken anezo, tamm ebéd, e-barz hengoun ar ganerien. Med dre studia anezo aketuz, hag o keñveria anezo gand eienennou all e teu deom ar brouenn — heb tamm douetañs ebéd — ez eus anezo skridou bet dastumet digand gwir ganerien euz ar Bobl. Teir a studian gand kalz a aket, rag o-zeir — "Marzin Barz", ar "Fahon" hag ar "Chouanted" - a veze sellet outo evel pa vefent bet faoz.

Med arabad dizoñjal, dindan e stumm moulet, ne heller ket kaoud fiziañs er Brazaz Breiz. Hini ebéd euz ar skridou a zo e-barz ar harned, memez ar re vrava hag ar re bouezusa e-keñver istor, ne vez kavet dindan ar stumm resiz m'eo bet klevet hag adskrivet.

Echu e oa ar Barzaz Breiz e 1838. Ne heller ket goulenn digantañ nag ar siriusted nag ar goulennou-groñs a vo re ar gritikourien tregont vloaz diwezatoh. Setu perag em-eus komzet euz eun tabut a-dreuz. Hetom e teuo hennez da veza sederroh a-drugarez da embannadur an eienennou-ze a oa ken gortozet.

Karoud a rafen en eur echui trugarekaad Kuzul Meur departamant Penn-ar-Béd. Heb e skoazell efeduz ha brokuz, ne vefe ket bet euz al labour-mañ — unan a ya pelloh eged an departamant, pa 'z eus anezañ da genta toud unan diwar-benn kultur Breiz.

Ar blijadur am-eus ivez da drugarekaad Skol Veur Breiz-Izel, ha da genta toud Kreizenn an Enklaskou Breizeg ha Keltieg, on bet degemeret enni gand Yves Le Gallo e-neus roet din, abaoe m'on erru e Brést e 1971, êzamañchou labour n'am-ije ket kavet, sur a-walh, e leh all. Trugarez d'an oll re, er Skol Veur, e Kevrenn ar Liziri hag er G.E.B.K. n'o-deus ket espernet o foan, o barregez hag o ijin evid ma vefe euz an oberenn-mañ.

Donatien Laurent.

(Brezoneg gand Brud Nevez)

— Prezegenn bet distaget gand Donatien Laurent evid kinnig e leor « Aux sources du Barzaz Breiz » e Skol Veur al Liziri, e Brést, d'ar yaou 20 a viz ebrel 1989.

Anoioù tergin, reier ha mein e Plounaour (-Menez)

Ar pennad-mañ a zo frouezenn eun enklask greet er bloavez 1989 e-kefver nao den warn-ugent euz ar vro. Brezonegerien a-vihanig eo an *oII* enklaskidi-mañ hag e brezoneg eo bet greet an *oII* enklaskou. Pemp den warn-ugent a zo ginidig euz Plounaour nemed unan, ganet e St Tegoneg, med a zo bet e vuhez labour e Plounaour penn-da-benn. Unan all a zo euz ar Hloastr, e Treger (euz An Ifern, eur gêr a zo tost-mad ouz Bro-Leon). Tri all a zo euz Koumanna, euz Rest ar Haro ha Kêrvelen, da lavared eo kêriadennou harp e Plounaour.

Gand lod euz an dud-mañ, pa n'oa ket anad a-walh (ha pa hellent!) on eet war al leh, pe harp er reier, pe aliesoh, o-deus diskouezet anezo din diouz eul leh ma oa anad ar gwel anezo. Ne vern penaoz ar re n'on ket re zur anezo a vez dirazo eur gont a bikou goulennata. E kement hag em-eus gellet eo leh uhella an tergin hag ar reier a zervij d'o lehia. Merket eo an uhelder dirag an ano, pa ouezan.

Al lehiadennou a zo diwar diou gartenn, o-diou euz rumm "glaz" IGN (1/25000ved).

— 0616 Ouest : "Morlaix Ouest"

— 0617 Ouest : "Plonévez-du-Faou"

Ar poent "mann" (zéro) wamo o-diou eo kom traoñ a-gleiz ar gartenn dreset, da lavared eo evid an hini genta al leh ma teu da groaza 48°25'15" ha 3°57'44", hag evid eben 48°14'27" ha 3°57'44". War an eil kartenn-mañ e gwirionez eo ar horn a gleiz d'an neh a dalvez, ha dre-ze, mar d'eo pozitiv an apsisou eo roet negativ an ordoneou. Éz eo kompren perag peogwir war

homañ ema Plounaour tre en uhella toud. Lakom eta

— 0616 Ouest : iliz Plounaour a zo e 20,9 / 8,5

— 0617 Ouest : iliz Koumanna a zo e 2,2 / -2,8

Er hontrol diouz kadastr koz Koumanna, war gadastr koz Plounaour e kaver merket meur a ano roh. Diou pe deir n'em-befe ket gouezet heptañ hag unan am-eus gellet lehia resisoh gand e zikour. Med etre ar pezh a lavar eun den war al leh hag ar pezh a welan war eur gartenn eo bepred ali ar brezoneger a-vihanig ganet er vro a zo treh em spered-me. Ouspenn-ze ez eus dislavar er-kefver lehiadenn reier 'zo euz ar Menez etre diou gartenn euz ar hadastr koz!

Kartenn 0616 Lodenn genta : **Gorre Menez** (tu ar reter)

Gorre Menes [ˈgoːrɛˈmeːnɛ]

N. An distagadur nemetañ em-eus *notennet*, med meur a wech em-eus klevet [ˈgoːrɛˈmeːnɛs]. Setu an ano a lavarer e Plounaour pa vez c'hoant menegi dre vraz tachad uhella ar barrez, an hini a zo da vad e Menez Are, mar karer (er vro e lavarer dre vraz "Ar Menez", heb resisaad). Evid Plounaour ez a euz Roh an Tri Eskob beteg Roh ar Feunteun.

Menez ar Relek [ˈmeːnezɑˈrɛːlɛk]

N. An ano a lavar an dud n'int ket euz ar Releg, euz al lodenn euz Gorre Menez a zo e-kefver ar Releg. Pe, mar karer, eo an ano a ra ar re n'anavezont ket ano "an Dir".

40 / 5,2 [290 m] Roh an Tri Eskop [ˌrɔːfiɑ̃triˈɛskɔp]

N. Estreged en ano-mañ e tro eno e kaver meneg euz an Tri Eskob. "Feunteun an Tri Eskob" a zo anavezet mad ive. Emaint en tachad-se euz parrez Plounaour a zo harp e hini ar Hloastr (e Bro-Dreger) ha Berrien (e Bro-Gerne). Ne ouezan ket ha boazet e oa eskibien an teir bro d'en em gavoud eno med ober a hellent o chom pep hini en e vro. Evid lehia resiz em-eus kemeret harp war ar hadastr koz.

Ar roh-mañ a zo anvet ive "Roh ar Zalut" [ˌrɔːfiɑ̃ˈzɑːlyt], eun

ano n'eo ket anavezet gand an oll, med a veze implijet, a-hervez, gand Kerneviz, rag pa zeuent d'ar Releg da birihina e oant boazet, dre ma'z eent he-biou d'ar Roh ha pa welent alese abati ar Releg, da "zaludi" ar Werhez oh ober pedennou ha kantikou.

36,5 → 41 / 4 → 5,1 [358m, 326m] **An Dirî (Vras)**

N. Bez eo ar gribell hir a zo eno toud. Peurliesañ ne lavarer ken "An Dirî". Evid ober ar hemm e ranker ouspenna a-wechou, rag e Kerne ema an "Dirî Vian" (333 m e 39,1 / 3,5)

31 → 38,5 / 6 → 6,7 **Run an Dol** [ˌrɥnɑ̃ˈdɔːl]

N. Evel-se gand tri den, med gand unan all [ˌrø̃n-]. Hervez klevet e vefe bet eno eur rohell poent 'zo bet. Bremañ eo eun dorgenn letonet, pe lanneier warni.

33,7 → 35,1 / 6,5 → 7,3 [226 m] **Reyer ar Vran**

[ˌrɛːjɛrɑˈvrɑ̃ːn]

N. Eur guchenn reier strewet e daou leh. Eur rohell he-unan a zo en tu mervent, ha meur a hini en tu biz, biz-reter.

33,7 / 6,5 **Roh ar vran** [ˌrɔːɦɑˈvrɑ̃ːn]

N. Ano anavezet gand kalz muioh a dud eged an hini a-raog. Ar peb brasa anezo ne reont ket ar hemm (ha pa vefe tremen 200 metrad etre an daou dachad rohellig). Med pa reont eo ar roh-mañ a zo anvet.

35 → 36,5 / 2,3 → 2,8 [367m] **Roh an Toumpas**

[ˌrɔːɦɑ̃ˈtɥmpɑs]

N. Gwall zistabil eo "m" er gêr "toumpas", da get ez a gand lod 'zo. Evid tud ar vro en devez hizlo eo an astennad rehell-mañ a-bez, sklêr hag anad.

? 35 → 35,7 / 2,3 → 2,6 **Roh ar Menal ?**

N. Evelato, pa vezer war ar plas (hag on bet) e vez merzet frêz ez eus *diou* linennad rehell, homañ izelloh eged eben, hag

etrezo e tro kant metrad lanneier diroh, d'an hirra. War ar hadastr koz e kaver en tu-ze eun ano skrivet "Roh ar Menal". Pa gefve-rian an oll elfennoù em-eus e kav din e oa ano al lodenn-mañ euz ar pezh a ra "Roh an Toumpas" anezi ive an dud a zo en devez hizlo. Med n'em-eus *klevet* an ano-mañ gand den, na netra a dennfe dezpañ a-bell nag a -dost.

33,5 → 34 / 2,8 [348 m] **Kenekere** [ˌkɛnɛˈkɛːrɛ]

N. Ano an dorgenn-mañ, a zo eur rohell war he gorre. Anavezet kenañ eo (8 respont). Lod a lavar "Torgenn Kenekere", med muia ma reer eo heb ar ger "torgenn" (3 respont gantañ). Ne vem penaoz n'eo ket ijina kalz divina ema ar ger koz "cnech" aze, en eur stumm koz, hag a ziniñ "torgenn, kreac'h".

Gand unan em-eus klevet [kɛniˈkɛːrɛ].

34,4 / 3,1 **Poull Bejin** [pulˈbeːʒin]

N. Ne ouezfen ket lavared pegeid 'zo ema an toull-mañ du-hont. Beza eo, harp er roh 348, en he gevred, eur peziad toull mengleuz hag a zo leun a zour en e fofis. Dibosubl mankoud warnañ. Ablamour ez eus dour atao, hag eo braz, ez eus e-barz eur seurt glandour (ar "bezin", eur ger a gompren mad-tre ar re goz er vro, e brezoneg), hag eul liou glaz souezuz a-walh eo an dour. En devez hizlo ez eus kalz tud a lavar "Poull Bejin" ive euz an tachad-se a-bez.

33,8 → 34,7 / 2,8 [348 m] **Reyer Poull Bejin**

[ˌrɛːjɛrpulˈbeːʒin]

(Roc'h Toull ar Waremm) [ˌrɔχˈtuːlaˈwɑːrɥm]

N. En tachad menez-se a-bez ez eus mengleuziou koz, ha dres, lod kaer euz an dud, pa ne lavaront ket "Poull Bejin" a lavar "(ar) Mengleuzlou" [(ɑ)ˈmɛnˈgløʒu], rag er horn-ze euz ar barrez n'eus nemed eno e oa, ha pa weler pegen toull- didoull eo ar menez ez eus bet tennet kalz mein alese. Gand eun den 'm-eus klevet "Reier Poull Bejin" euz an diou rohell uhella a zo e tro eno.

Padal, ma komprenan mad ar hadastr koz (ar pezh n'eo ket êz kenañ) e oa "Roc'h Toull ar Waremm" an ano koz. Gand eun

den em-eus klevet anezañ, e-noa eñ klevet heb gouzoud en oll peleh e hellfe beza. Gand unan all "Toull ar Waremm".

E-touez mengleuziou bet em-eus kavet eno eul loch mengleuzier en eur stad vad kenañ : eur stumm ront dezañ, greet gand mein seh penn-da-benn (dilerhou mengleuziad), eur prenestrig, eun nor izel-tre evid mond e-barz, hag eun toull evid ar maged war horre. Letonet eo he zoenn.

33 → 33,2 / 2 → 2,1 Roh ar Bleys [,rɔ:fiɑ'blej(s)] a

N. Tro 200 metrad pelloc eged rehell merventa ar "Mengleuziou" ez eus eur bodadig reier uhelig rezonabl, ha n'emaint ket merket evel-se war ar gartenn. Padal, war al leh, n'eus ket da fazia. An ano-mañ, hag ar roh he-unan, a zo bet roet, ha diskouezet din, gand tud euz Lezvenez diouz ar hroazhent a zo tro 600 metrad en he gwalam da rohell Kenekere. Diêz fazia gand unan all rag abaoe on bet warni.

Evid ar hadastr koz eo dianav an ano-mañ. Merket eo eno e-giz lodenn gornog "Roc'h Toull ar Waremm", a zo diou lodenn anezi, hervezañ. Med estreged gand an daou zen o-deus he diskouezet din eo anavezet. Ind-i a lavar [-'blej] med an dud euz donnoh en douarou a lavar [-'blejs].

31,9 → 32,1 / 1,6 Roc'h Kos Kol [,rɔχkos'ko:]]

N. Anvet evel-se war ar hadastr koz. Gand daou zen euz ar Gilyek em-eus klevet an ano. Gand unan e oa evel-se, gand egile [,rɔχkoh'kol]. Fazi ebed war leh an taol mouez, alese ar choaz greet ganin a zo brizetimologel dija. Gand sikour ar hadastr eo hepkén em-eus gellet he lehia (hag eun tammig skiant-vad). Etre Roh ar Bleiz hag homañ ez eus e tro 250 m lanneier, en o hreiz eur rohell all, izellohig. Hag etre homañ ha Roh ar Bleiz ez eus douar yeunog. Evid kompren perag eo tud euz ar Gilyek a ouezfe an anoiou-ze, lennit notennou an ano war-lerh.

31,6 → 32,4 / 1,8 Menez ar Gilyek ['me:ne(z)ɑ'gilkɛk]

N. Setu an ano a ra tud Lezvenez euz an tachad a-bez, e leh

m'ema Roc'h Koz Kol ha Roh ar Werhez. Eno, kazimant-sur, e oa douarou a oa a-goz da dud ar Gilyek. Muioh 'm-eus klevet "Mene" eged "Menez" amañ.

?31,5 / 1,4 Roh ar Werhes [,rɔ:fiɑ'vehes]

N. Martezeüz a-walh e gwirionez. Ar rohell-mañ n'eo ket merket war ar gartenn, med frêz eo da weled war al leh hag eul loch a zo warni, bet da vihanna rag dizahet eo. Martezea a ran eo homañ "Roh ar Werhez". An ano 'm-eus klevet gand unan euz ar Gilyek ive, med ne oueze ket peleh ema. Diouz an tu all, dres eno, ez eus war ar hadastr koz eur roh a zo skrivet he ano "R. Vec'hecq" ha "Roc'h Vec'heq". Ne gredan ket fazia a galz.

31,4 / 3,7 Roh an Eskelac'h [,rɔ:fiɑn:e'ske:laχ]

N. d'am zoñj e veze lavaret "An Eskelac'h" euz an dorgenn, ha "Roh an Eskelac'h" euz ar rohell a zo dres en he gorre. Lod 'zo a lavar an daou ano, da vihanna.

Ne ouezan e mod ebed petra 'zinifi (dao menegi memestra ez eus eun den e-neus respontet [ɑnas'ke:laχ] din), med menegi a hellan e kaver ar memez ano en Enez Eusa : an Eskelac'h, ano implijet evid eun dorgenn (hag eur vougou a zo e 30,8 → 31,2 / 40,5 → 41,8 an aod a zo dindanni (kartenn K 5567). Gweled va studiaden war anoiou Eusa (1).

? 29 / 0,9 pe 29,7 / 1,3 Roh al Laer [,rɔ:fiɑ'la:ɛr]

N. Unan euz an diou eo. N'em-eus ket gellet gouzoud sur. Daou zen euz ar vro a lavar grofs din eo 29 / 0,9 med war ar hadastr koz eo 29,7 / 1,3. Techet on da gredi tud ar vro kentoh...

(1) da veza embannet

Kartenn 0617 **Lodenn genta : Gorre Menez** (tu ar Hornog).

27,5 / 0 Ar roc'h Fawt [arox'fawt]

N. N'eo ket êz lehia war eur gartenn, rag dres e leh m'ema an troh etre an diou gartenn ema. Med war al leh eo êz-kenañ. An hent D 36 (hag a ya da Garaez, euz Plounaour) a dremen dres etre diou lodenn, unan a beb tu dezañ, eur roh hag eo anad dre an taol lagad kenta eo bet trohet dres d'ober an hent. Diouz pezh 'm-eus komprenet, setu dres perag eo anvet evel-se, na petra 'ta. Neb a ouezo peur eo bet greet an hent-se (n'eo ket koz Noe, war ar hadastr koz n'ema ket...) a ouezo poent gane-digez an ano-mañ. Anavezet kenañ eo.

26,7 → 27,4 / - 0,2 → +0,2 [361 m] Reyer ar Porzik

[,re:jerap'porzik]

N. An oll anoioù etre ar Roc'h Faout ha Roc'h Trevezel am-eus bet dreist-oll gand eun den a zo bet eno o vengleuziad e-pad deg bloavezh euz e vuhez. Ma n'on ket bet war ar gribell gantañ, e-neus o diskouezet frêz din diwar an daou hent braz (D36 ha D785). Goude-ze on bet va-unan war al leh o wiriekaad hag o resisaad ar pezh a hellen.

25,4 → 26,15 / - 0,4 Roh ar Stivell [,ro:fiastivell]

N. Klevet 'vez ive [-as'ti^Yεl]. En traoñ da unan euz ar bodad reier-mañ ez eus eur stivell end-eeun, e-touez al lann, eur poull dour sklêr a ra. Ema ar stivell he-unan e tro 26 / - 0,3, hag ar roh tosta dezi e 26,15 / -0,4. Homañ eta eo roh ar Stivell er stêr striz. Dao eo anzañ ne glask ket ken resiz ar peb brasa euz an dud. Drouglehiet eo war ar hadastr koz.

21 → 27 / - 3 → 0 Menes Tredudon ['me:nestre'dydōn]

N. Ano klevet hepkén gand eun den euz Koumanna. Bez eo toud al lodenn venez-mañ, etre ar Roc'h Faout ha "Kroazhent ti Sesou" (a zo e 20,2 / -3,3, eno e oa ostaleri gand tri breur Sesou, hag a vengleuzie e-kichen). Evid an dud anaoudekoù eo hemañ eun ano kalz re ziresiz. Ouspenn-ze ar

gêr, hag ar roh, anvet Tredudon, a zo oll e Kerne.
Tud ar vro a zistag aliesoh [-try'dy:dōn]

25,4 / - 0,7 Roc'h Kreys [rox'krejs]

N. E-kreiz petra avad...?

24,8 → 25,2 / - 0,8 → - 1,1 Roh an Tiik [,ro:fiān'ti:k]

N. Anvet eo ar roh-mañ dre ano an "Tiig", hag a zo eun doare lab naturel, stumm eun daol-vên naturel, plas dindanni da zaou pe dri den puchet (alese an ano). Ema e 24,8 / - 0,9, er hostez sud d'ar hleuz. Tre war horre ar roh ez eus dilerhou mein zeh a zo gouest da lakaad faltazi lod da fringal. Peadra 'zo ive. Ar vugale er vro a anaveze mad an "Tiig".

24,5 → 25 / - 1,4 → - 1,7 [387 m] Ar Roh Rus [a,rofi'rɥs]

N. Eun tammig souezadenn eo bet din pa 'm-eus sellet a-dost ouz uhelder ar bodad reier-mañ (netra "ruz"-tre en o liou, e gwirionez...). Rag, ma ne fazi ket an IGN setu petra eo leh uhella (naturel, evel just) Breiz a-bez! Roc'h Tredudon nepell 'zo merket 385 m, Roc'h Trevezel ha Menez Kador peb a 383 m, ha Torgenn Sant Mikeal n'eo ken 381 m. An dalh eo n'eus hent ebed da vond beteg homañ, hent madig a-walh da vihan-na. Ouspenn n'eo anavezet nemed gand an dud a-dost tre.

? 24,2 → 24,4 / - 1,5 → - 1,6 Roh an Iils [,ro:fiān'i:lis]

N. Dipituz n'em-befe ket gellet he lehia kalz resisoh. Med en devez hizio eo an ano a reer euz an tachad-se a-bez. Anad eo, pa vezer war al leh, eo bet mengleuziet eun tammig brao. Chom a ra ive eun tammig brao a vogerioù mein zeh, diêz gouzoud pere 'zo lochou mengleuzierien (e penn kenta ar hantved-mañ e saved anezo c'hoaz) ha pere a hell beza mogeriaj kosoh. Peadra d'ar faltazi da nijal adarre.

? 23,3 / -1,9 Ar Fornigou [ar'for'niēgu]

? 22,7 / - 0,2 Ar Mên zonn [a(r),men'zōn]

N. Lavaret [-zun] gand eun den. N'eo ket ken diêz-se da

gavoud, med da lehia war ar gartenn ez eo diêzig. Pa zaver euz bourk Plounaour, war-lerh ar hroazhent a ra skarfell, da vond da Garaez etrezeg ar hevred, ha da Gemper etrezeg ar mervent, ez eer war hent Kemper. E tro eno e ra an hent plas d'an otoiou da zibaseal ha diou hanterenn zisparti mad a zo. Sevel a ranker beteg al leh m'eo unan a-nevez an diou hanterenn-ze. Eno e ranker chom a-za. Neuze, en tu kleiz (gevred) d'an hent, e weler derou eun hent a ya etrezeg ar hevred e-touez an tachadou douar lezet e fraost. Bale gantañ a ranker, ha pa en em gaver e fin an tachad kenta, a-zehou d'an hent douar, tro 50 m alese, e weler ar Mên Sonn. N'eo netra nemed eur blakenn vên naturel hag a zibase a-greiz toud. Tro eur metrad hanter uhelder eo. Paneved hag e gavet em-oa war ar hadastr koz n'en-defe den soñjet e venegi, med war-lerh eo bet lavaret din gand pemp den. En despet d'ar hemmadur "direiz" S / Z eo anad e teu euz "Sonn".

??? 24 / - 2 Roh ar Vran [,ro:fiã'vrã:n]

N. Tro eno, diskuliet gand daou zen. Eun nebeudig reier o-unan el lanneier 'zo eno. Med n'o gweler ket euz an hentou braz. Ha kas di da bourmen kozidi pevar-ugent vloaz...

23,1 / - 2,1 Roh an Dors [,ro:fiã'n'do:r s]

N. Diouz an hentou a zo en nord e vez merzet frêz kenañ, hag intentet kerkent abeg an ano. C'hoaz eo bet diveget eun tamm ha plénnaet gand an Almanted. Eur vindraillerez bennak 'zo bet eno (eul leh mad kenañ eo da evesaad an hent en traoñ) med da genta 'oa sañset beza eur sitern.

? 21,3 → 21,6 / - 2,4 An Torr Gwenn [ãn,tor'gwɛn]

N. Berr eo an "o" gand 6 den, hir gand unan. Ar ger "torr" a zo beo-mad e brezoneg ar vro (skrivet "tor"). Amañ eo dres eun tor hag a zo bet mengleuziet kenañ ive, med dre douez ar gwaziennou mein-to e veze kavet gwaziennou mên gwenn, a gaver c'hoaz anezo e-touez an atredou eno.

? 21,1 / - 3 Roc'h Kastizes [roχkas'ti:zes]

N. Kazimant sur eo homañ eo. Nepell diouti, en he hornog, gwalarn kornog, ez eus eul loch mengleuziad krenn hag a zo en eur stad vad. Talvezoud a ra ar boan beza gwelet.

?? 22 / - 3 Roh ar Haor [,ro:fiã'fia:or]

N. Setu an ano, hervez eun den euz Koumanna (Rest ar Haro) a lavarent ind-i euz al lodenn euz "Menez Tredudon", e-giz dezo, m'eo bet savet warni dres ar skignva brudet a zo eno evid an tele. Ma'z oa roh eno eo bet pilet. An dalh eo n'eo anavezet an ano-mañ gand den, betegouzoud, e Plounaour. N'eo ket evid se e vefe bet ijinet nevez 'zo 'vad.

18,4 → 18,8 / - 4,3 [374 m] Roh al Logotaer

[,ro:fiãlogo'tæ:er]

N. Evid tud ar vro eo eun ano all evid eur "sparfell".

18,3 → 19 / - 3,4 → -4 [361 m] Roh Ohzu [,ro:fi'o:fizy]

N. Meur a stumm 'zo; hervez leh an taol-mouez war an eil "ger" (war "o" : 4, war "u" : 1), hervez hirder "o" (hir : 3, berr : 3). Ar zoñj nemetañ a hellan kinnig, ouspenn m'eo eun ano koz, eo n'eo ket "du" ar zilabenn ziweza. Anez da ze d'am zoñj e vefe bet divoueziet pell 'zo, padal n'eo gand den ebed. Ar roh-mañ a zo trohet he lodenn izella d'ober plas d'an hent etre Sizun ha Karaez. Anvet eo ive "Roc'h Sesou" [roχ'sesu] pe [,ro:fiã'si:su] dre ano an tri breur a vengleuzie eno da ziweza, hag a anver bepred ar hroazhent diouto (seul vuioh ma talhent ostaleri eno ive).

17,5 / - 4,5 Roh ar Gourvest [,ro:fiã'gourves(t)]

N. Eun ano nevez eo evid al lodenn visa euz Roc'h Trevezel, dre hini eun den a vengleuzie eno.

15,4 → 17,5 / - 4,5 → - 6,5 [383 m] Roc'h Trevezel

[roχtre've:zel]

N. Anavezet kenañ ha gand eun distagadur unvan-tre (12

respont). N'em-eus kavet den a helle "resisaad" hag anoiou 'oa evid lodenn pe lodenn.

Roh ar Feunteun [ˌrɔ:fiɑːfʊntɔ̃n]

N. Ano a ra lod euz unan euz ar reier a vo gwelet o ano dioustu war-lerh. Eur feunteun a zo harp enni.

? 14 / - 6 Reyer Feunteun Hral [ˌrɛjɛr fʊntɔ̃n'ɦrɑl]

???? Roh ar HI [ˌrɔ:fiɑːɦi]

N. Ano klevet gand *eun* den, na oueze ket en oll peleh e vefe.

Kartenn 0616 Eil lodenn : Diabarz ar barrez

21 / 8,5 Mên an Inkanter [ˈmɛ:nɑ̃n'kɑ̃ntɛr]

N. Harp e piler kreiz dor veur kloz iliz parrez Plounaour e kaver eur mên groz a-walh, distag diouz an nor. Warnañ e pigne an "inkanter", da lavared eo an den karget gand ar gomun da inkanti ar heleier war-lerh an overenn bréd beb sul. E diavêz d'ar hloz ema, reter, biz reter d'an iliz, war ar blasennig a zo eno.

16,4 / 5,6 [259 m] Torgenn ar Roskoat [ˈto:rgɛnɑːroskwɑt]

N. Anvet dre ano ar gêr a zo nepell, pe a zo bet da vihanna.

15,6 ha 15,7 / 6,7 Reyer ar Pichon [ˌrɛjɛrɑːpiʃɔ̃n] N. Emaint war dor gwalam Torgenn ar Roskoat.

26,5 → 27,3 / 7,1 → 7,9 [307 m]

Torgenn ar Justis [ˈto:rgɛn(ɑ)ˈʒystis] (Gorre Justis) [ˈgo:rɛˈʒystis]

Keñkalardou [ˌkɛ̃ŋkaˈla:rdu]

N. Meur a ano 'm-eus klevet diwar-benn ar pezh torgenn a zo en he gevred da gêr Gwirhoel. Ar peb brasa euz an dud a lavar unan euz an daou ano kenta *pe* an eil, med ne lavaront ket "-Justis" ha "Keñkalardou". Lod 'zo zoken ha ne ouezont ket ez eus estreged eun ano!

Afer ar "Justis" a zeu, hervez ar gaoz a zo, euz ar fed eo eno e veze lakeet d'ar maro an dud kavet kirieg da dra pe dra a dalveze kemend all evid an aotrou a rene er vro, ne vern piou e oa. Pegeid abaoe? Ne vern. Sofj 'zo atao. Mar d'eo ordinal tre er vro an ano "torgenn" (liester "tergin" [ˈtɛ:rɡɛn]), ar ger "gorre" a zo ralloh.

An eil ano a rankfe beza an ano kosa, d'am zoñj. Hervez ar sekretour ti-kêr e kaver anezañ skrivet "*Kein* Kalardou". Eun tammig drol e vefe an distagadur neuze. Lakom a-gostez da genta ar fed e lavar lod 'zo "Torgenn Keñkalardou". Ar peb brasa ne lavaront ken "Keñkalardou" nemed gand daou 'm-eus klevet "Ar Heñkalardou". N'eus ket kement-se a eilstummou. Gand eun den e oa [kã-], e skoaz [kẽ-] gand 7 den. War-lerh e klever [ŋ] : 4 den, [n] : 1 pe netra : 4.

? 26,6 / 5,2 Ar Mên Tan [ɑmɛnˈtɑ̃n]

N. Lehiet resiz gand eun den hepkén, e tro ar hroazhent a zo eno. Sañset e kaver eno eun andred a zo bet implijet, poent 'zo bet, evid mengleuziad mein tenna tan. Drol ha pa vefe gellet kavoud an distagadur marteze, evel-se dres 'm-eus klevet gand pemp den.

28,1 / 10,4 (bet) Roh ar Genkis [ˌrɔ:fiɑːgɛ̃ŋkɪs]

N. Bet, ya, ha ne chom mui roh ebed eno. Diou roh blad an eil war horre eben a oa eno, e traoñ ar Gilyek, dres er skarfell a ra daou hent pa'z eer alese, nepell diouz ar feunteun. An dud o-deveze plijadur o tañsal warno. Hag eun devez, bet tennet alese, greet tammou, draillet evid ober eun hent tu bennag. Den n'e-neus soñj mad a-walh na gand piou na dreist-oll perag. Abaoe m'eo eet kuit ar roh an douar n'eo ket bet implijet evid sel

22,2 / 11,8 [258 m] **Torgenn Skarabin**

[ˈto:rgenskaˈra:bin]

N. Harp er gêr anvet evel-se.

19,8 / 11 [242 m] **Torgenn an Enez** [ˈto:rgenânˈe:nes]

N. Harp er gêr anvet evel-se.

19,7 → 19,8 / 11 → 11,2 **Reyer an Enez** [ˌreˈjerânˈe:nes]

N. M'o-deus bet eun ano all eo ankounac'haet.

13,7 / 11,4 [204 m] **Torgenn ar Ros** [ˈto:rgenaˈro:s]

N. Dres warni ema ar gêr anvet evel-se. Ar ger "roz" ne vez ket intentet e brezoneg ar vro, ken.

12,5 → 13,4 / 7,1 → 8,5 [232 m] **Torgenn ar Hars Spenn**

[ˈto:rgenafesˈpɛrn]

N. Harp er gêr anvet evel-se. Evid an oll anoioù kêriadennou-ze en o fart o-unan, gwelit va studiaden war anoioù Plounaour (1).

?? 14,5 / 8,2 **Roh an Tantat** [ˌro:ɦânˈtãntat]

N. El lodenn euz Gwernigou a vez greet "Kreiz kêr" anezi ez eus eun tamm brao a roh blad, gobet en devez hizio gand drez, hag a zervije da dud ar gêriadenn vraz-mañ d'ober o zantadou da zevrez gouél Sant Yann ha gouél Sant Pèr. Ar memez boazamant a vo kavet gand "Roh Alez" e Kêr Guz.

18 → 18,4 / 12,5 → 13,7 [223 m] **Torgenn Sand Eneour**

[ˈto:rgensãndeˈne:ur]

N. Patron ar barrez eo Sant Eneour, evel just.

(1) da veza embannet.

17,9 / 13,5 **Roc'h Sand Eneour** [ˌro:χsãndeˈne:ur]

N. Unan euz an teir roh vraz a gaver war Dorgenn Sant Eneour. Sur on rag warni on bet, ha diêz eo fazia anezi gand unan all. Distaget 'vez ive [-sñ adini'ur].

17,9 / 13,5 **Gwele Sand Eneour** [ˈgwe:lesãndiˈni:ur]

N. Êz-tre eo anavezoud ar roh rag plad a-walh eo, ha kleuziet-digleuziet eo. Ha tud ar vro a-goz a gave dezo gweled en unan euz ar hleuziadennou-ze merk korv, penn, hag izili ar zant, a gouske eno, anad deoh. Setu petra eo "Gwele Sant Eneour". Menegi a hellan e-noa ar zant eur "gwele" all, ken kaled all, e parrez Log.

16,8 → 17,2 / 18,4 → 18,8 [189 m] **Ar Reneyer** [ar eˈne:jer]

10,5 / 20,9 **Ar Roh Ilyoek** [ar ofiˈʎo:ek]

22,1 → 22,5 / 18,4 → 19 **Torgenn Roh al Loch**

[ˈto:rgenˌro:ɦaˈloʃ]

N. Anvet evel-se dre eur roh a zo ouz he zor.

Roh al Loch [ˌro:ɦaˈloʃ]

22,5 / 16,1 [236 m] **Menez Uhella** [ˌme:nezyˈe:la]

21 → 21,8 / 13,2 → 14,2 (Torgenn) **Ros Kabelligou**

[ˌ(ˌto:rgen)ˌroskabiˈli:gu]

N. N'eo ket anad gouzoud peleh troha, dreist-oll pa weler an ano war-lerh.

Reyer Skabelligou [ˈreːjɛr skabɛˈliːgu]

N. Ano dre vraz ar re a zo war an Dorgenn.

?? 27,8 / 16,9 [248 m] **Torgenn Roz ar Bik**

[ˌtoːrgɛn,roza(r)ˈbiːk]

N. Nepell diouz ar gêriadenn anvet evel-se... sur a-walh.

24 / 17 **Torgenn Poulleiz Bras** [ˌtoːrgɛnpuˈleːzˈbrɑːs]

N. Anvet dre ar gêr a zo nepell.

? 31,3 / 19,8 [231 m] **Torgenn Kêrlel** [ˌtoːrgɛnkɛˈriːl]

N. Ano ar gêr a zo nepell.

27 / 14 [226 m] **Menez Kêr Riwal** [ˌmɛːneskɛˈriːwal]

N. Din da houzoud n'eus kêriadenn ebed anvet evel-se e Plounaour. Eno, war an dorgenn-mañ, er hoad, ez eus reier ha keoioù naturel a gaver enno dilerhou euz an henamzer, a-hervez.

31 / 15,8 **Ar Roh Ales** [arɔˈfiːlɛs]

N. Klevet diou wech, gand unan eo hir "a", ha berr gand egile... Ar pezh a zo sur avad eo kement-mañ. An ano-mañ a reer euz eun tamm brao a roh blad, med peb a rohell a beb tu dezi. Servija a ree evid tantadou lid kêriadenn poblet stankig ar Vengleuz, m'ema war he harzou, war vord an hent douar a ya alese d'ar Gilyek.

Dao merka marteze ez eus e kêriadenn ar Vengleuz reier all, a zo kiriuze da vad o stuz, kiriusoh (dreist-oll e 31,9 / 15,85 em-eus gwelet). Med evid doare n'o-deus ano ebed.

32,7 / 19,9 **Roc'h Konan** [roːχˈkɔːnɑːn]

N. Evid ar peb brasa euz an dud eo ano ar gêriadenn ha setu toud. Kredi a-walh a reer e oa ano eur roh da genta. Seul vuioh ma ouezer atao ez eus bet eur vojenn diwar-benn eun em-gann, "gwechall-goz", ma vefe bet lahet eur brezelour Konan e ano, hag a vefe beziet dindan ar roh. An dalh eo ez eus meur a roh eno. Ar wech-mañ em-eus kredet ar pezh 'm-eus kavet er

hadastr koz. Ennañ eo merket frêz, ouspenn ar gêr, peseurt roh eo Roh Konan, euz an teir a zo e tro al lehiadenn a roan, eo ar suta sañset.

31,7 / 22,6 (**Roc'h Ti Glas**)

N. N'em-eus ket *klevet* an ano-mañ, med ar gartenn a ziskouez frêz ar rohell a zo harp er gêr anvet "Ti Glas".

37,7 / 20,5 **Roh an Aour** [ˌroːfɑːnˈaʊr]

N. Anvet ive "*Reyer an Aour*" [ˈreːjɛrɑːnˈaʊr]. Eun ano drol a-walh pa ouezer eo eur berniad mein... gwenn! Hag ez int. Kwartz e vefent, hervez 'pezh 'zo bet lavaret din. Ar pezh a zo sur ive eo n'eus eno nemed dilerhou "Roh an Aour", rag tennet ha draillet eo bet al lodenn vrasa euz ar pezh a oa war-wél evid ober hentou.

38,85 / 19,1 **Kador ar Zoudart** [ˈkaːdɔr arˈzuːdɑrt]

N. Gwelet ganin. E gwirionez n'eo ket eur seurt tra-se. Eno harp en eur hleuz, en tu reter euz an hent mouget pe dost gand an drez bremañ, ema atao ar mên. Beza eo unan n'eo ket uheloh eged eur metrad hag a zo stumm eur "gador" dre vraz, groz med frêz kenañ da weled. Ne ouezan e mod ebed perag eo anvet evel-se.

38,3 / 18,7 [281 m] **Kev al Lann** [ˈkɛːfɑːlɑːn]

N. Martezeuz a-walh eo troha evel-se an ano. An dorgenn a zo eno eo.

??39 / 18,5 **Ar Roh wenn** [arɔˈfiːvɛn]

N. E tro eno, e-barz Koad ar Releg [kwaˈreːlɛk], ez eus eur roh wenn vraz he-unan.

?? 43 / 19 **Roc'h Pont Paotr Kêr** [ˌroːχpɔːmˈpɔkɛs]

N. Eun ano klevet gand eun den euz ar Hloastr. N'em-eus ket gallet gouzoud peseurt hini eo dre just. War al leh on bet. Ar pont a zo êz da weled peogwir ema an hent warnañ. Teir pe

beder rohell a zo eno hag a ziskouez a-walh dellezoud eun ano. Med pehini eo? Forz penaoz, a-veh mar d'eo eur gwir ano.

??? Roh an Nouenn [ˌrɔːfĩnˈuːɛn]

N. Ano unan euz "tailou" Koad ar Holosked (pe "Ar Hoad losket", diasur eo, gweled va studiaden war anioiu Plounaour) a zoug testeni ar roh-mañ ("Tail Roh an Nouenn"). Med n'em-eus kavet den da lavared sur din pehini eo. Martezeuz a-walh eo troha evel-se an ano, evel just. Klevet gand eun den.

??? Roh Lus [rɔfiˈlyːs]

N. Ano eun tail all euz ar memez koad eo, anavezetoh eo : gand tri den em-eus klevet ano anezi. A-hervez e vefe tro 200 metrad euz Kibieg (eur gêr e Pleiber), med n'eo ket gwall resiz.

? 13,7 / 2,8 Ar Roh Vras [arɔfiˈvrɛːs]

N. Ema ar roh-mañ, tro tri metrad uhelder dezi, en eun tachad douar anvet "Park Roz Vraz" (hag evid eur wech eta, ema atao ar roh e-barz...) a zo etre ar Hilyou Dour ha Kêr Dalan.

? 11 / 2,1 Roh Gwaromm Marharit [ˌrɔːfigwaːrɔmaˈfiɑːrit]

N. A-veh eun ano. Ar roh vraz-mañ a zo kuzet e-touez ar gwéz, iliao warni ha toud, e-barz "Gwaremm Marharid".

???? Men (Bez) Komor [ˌmɛn(bɛsk)koˈmoːr]

N. Klevet gand tri den. Hervez ar pezh 'm-eus lennet e vefe e Plounaour, e Kêr Guz. Med den tro ne oar peleh, hag unan alese a lavar ema e... Treger! Evidon a gav heñvelig ar pezh a gonter e servijfe ar mên-ze, peleh bennag ema (mar d'ema atao), da vên bez d'eur brezelour euz an istor 'm-eus klevet diwar-benn Roc'h Konan. Ouspenn, ma hellan lakaad va zroad war lagenn ar martezea... lakom e vefe eun den Konan lesanvet Meur, d'ar poent ma veze distaget en eun doare "predenekoh"... Alese "Komor"...

M i k a e l M a d e g.

Eun damzell war istor ar birated en amzer ar Romaned

Pa vez ano euz ar birated e teu davedom c'hwez ar gwad hag ar bezin mesk-ha-mesk gand an avel vor. Eun istor skrijuz eo stag outañ trouz bouzaruz ar hanoliou, stlaka-deg al lien, e safar an emgannou. Istor an dud gouez, ganto treuz o dremm eur hoz tamm lien du evid kuzad o lagad born hag eur zabrenn e peb dorn. Tud a beb seurt hag euz a beb bro o c'hoari troiou-kamm da Baolig e-unan. Tud difeiz ha divergont na anavezont nemed ar banniel gwenn ha du treset penn an Ankou warnañ. Eun istor a vezverien, c'hwez an odivi leiz o genou ganto...

Setu ar pezh a gonted deom pa oam bugaligou... Savet eo bet istor ar forbaned war ar memez mod hag ar hontaden-nou gwechall. Red eo deom, memez tra, kaoud eun tamm sklerijenn diwar-benn ar biraterez.

E-kreiz an XXved kantved a-raog Jezuz-Krist e veze dija ar forbannerez en he bleud war ar mor Adriatig. Bagou hir, gand daou benn lemm, o-doa al laeron vor evid mond da chaseal. Al libeenou o ano. N'o-doa porz ebed. Eur repu a-zoare a gavent en oufou kuz strewet amañ hag a-hont a-hed an aochou. Gwall-riskluz e oa pellaad diouz an douar-braz en amzer-ze. Setu perag e oa red d'ar batimañchou tremen e-biou d'an oufou-ze e leh ma oa ar birated ouz o gortoz.

Kerkent ha spurmantet ganto eur vatimant a goñvers, danvez priziuz enni, e lamment didruez warni. Ne oa ket ar forbaned evid klask pemp troad d'ar maout. War ar memez mod e veze greet e stal ouz ar preiz. Ken puill ha kazarh e miz meur e koueze birou ha mein warnañ beteg ma vefe distrujet kement martolod a oa en e vourz. Ne oa netra da ober. Lezenn ar mor e oa. Eun dra ken naturel hag ar gorventenn.

Dre forz furchal ha firbouchal war vor, dre forz studia nerz an avel, ez eas ar verdeadurez war wellaad a gantved da gantved. Seul surroh ar mor, seul hardisoh ar moraer. E 78 a-raog Jezuz-Krist e oa marhad ar sklaverez en e wella. Paket ganto ar varhadourez hag ar vartoloded war eun dro, ez ee ar brizonidi da sklaved er broiou tramor. Ma koueze dre zigouez eun den a renk uhel etre o hrabanou, e vefe posubl dezañ goulenn e zaspren digand pennou braz e vro.

Edo Julius Caesar o vond war-zu Rhodes evid deski prezegenni pa zaillas flod ar birated war e vag. Pa oe goulennet digantañ priz e ransom, e respontas krak-haberr 50 talant. Ar forbaned ne gredent ket ar pez a glevant. Priz eur sklav ne oa bet morse ken uhel! Tra ma oa o hortoz deiz e zistro, e promete Caesar dezo e teufe en-dro d'o hastiza. Resevet ganto an 50 talant, e oe lezet da vond daved Valerius Torcatus a oa o chom e Milet. Eun den a renk uhel a oa Torcatus. En despet d'e 23 bloaz e oa distagellet mad teod Julius Caesar. Ken flour e ouie kaozeal ma asantas Torcatus rei eur flod dezañ.

War-zu Pharmacus e skoas ar batimañchou. Eno edo ar bleizi-mor o chom. Dilestra a reas an den yaouank e-kreiz an noz tra ma oa al laeron-vor oh uza o boeson. Paket gantañ an oll forbaned hag an darn-vuia euz e zaspren, e teuas en-dro war-zu e vro. Kement a gasoni a vage outo ma felle dezañ o staga oll ouz ar groaz. Ne oa ket an oll bennou braz a-du kenetrezo war ar poent-se. Lod anezo o-doa soubet ken don o fri er zoubenn-ze ma ne oa ket posubl dezo anzav an emgleoioù kuz bet sevenet etrezo hag al laeron-vor. Pa veze paket eur pirat bennag, e lavare atao ne oa ket o forbanni e gaou. Aotre d'hen ober en-doa

bet digand eur roue bennag. Gwir e oa. Ezomm a veze anezo pa zave tabut etre rouanteleziou ar mor kreizdouarel. Ar birated a oa mistri ar mor. Ar Romaned a oa ken gallouduz o armeou war an douar braz a chome gwallnehet e seurt emgannou. Traou mod-se ne oant ket evid padoud. E derou an eil kantved e houlennjont digand roueed Kypros, Ejipt ha Siri paouez gand o firated. A-benn ar fin e oe savet eur flod a-zoare evid mond d'ar bleizi-mor. An amiral Servilius a oa en he fenn. Kement a fulor a grogas er forbaned o kleved seurt kelou ma skojont oll gwitibunan daved ar Romaned. E Zeniketes e teuas Servilius a-benn da zistruja eur flodadig laeron. Poan gollet. E berr-amzer e oe greet e stal outañ ha kaset e oe d'ar foñs an oll galerou roman. Evid ober goap euz Rom e tapjont merh an amiral Antonius war ar marhad.

War greñvaad ez ee nerz ar bleizi-mor. O veza ma oa o bagou livet glaz e veze êz dezo tehoud kuit etrezeg an dremmwél e leh ma veze kollet ar gwél anezo. Goude hirbrederia, e reas Pompeius e zoñj. Ijinet gantañ eun dro-gamm widreüz, e rannas e flod en diou lodenn. An hini genta evid taga ar birated war-eeun hag o lakaad da zifloupa a-benn herr diouz o neiziou, an eil evid troha an hent dezo pa glaskfent tehoud kuit.

120.000 a zoudarded ha 500 batimant a oa red dezañ kaoud evid dond a-benn euz e daol. Prennet gantañ digoradur ar mor kreizdouarel, e krogas gand e chase.

Dizale e oe enket ar birated en o zah diweza. A-benn trimiz e oa greet o stal ouz ar bleizi-mor. 1.300 bag o liou glaz a oa bet kaset d'ar foñs. 400 a oa bet paket. 10.000 forban a oa bet kaset d'an toull-bah.

Ne oa nemed meuleudiou da rei da Bompeius. Siwaz evitañ! Eun nebeud bloaveziou war-lerh e zistro e oe lazet an amiral meur war zigarez ne oa ket a-du gand politikerez e vro.

Ugent vloaz da houde e koueze war ar bed eur helou sabatuuz. Savet e oa ar moraer a varo da veo ha gantañ ar flod koz bet distrujet gwechall.

Mab Pompeius e oa, e gwirionez, ha c'hoant en-doa veñji e dad bet lazet gand Caesar. Hag ampart e oa an den

war e vicher. Pa oe eet an impalaer da anaon, e asantas Sextius Pompeius chom sioul. E Mycenae, 39 a-raog Jezuz-Krist, ez eus bet eun emgleo ofisiel etre mab an amiral hag Antonius. Roet e oe dezañ ar Sisil, ar Zardinia ha Korsika.

Ne oa ket a-walh. Melkoni ar mor a chome krog ennañ. Adarre e yeas da chaseal ar batimañchou a goñvers beteg ma teufe Antonius a-benn anezañ. E 36 a-raog J.K. e sache Pompeius e skasou war-zu Bro an Azia. Edo ar biraterez war an diskar. Ne chome gantañ nemed seiteg galer.

Bloaz da houde e kavas Ankou ar forbaned war e hent.

Echu e oa da viken huñvre impalaerez divuzul ar mor evid ar birated.

J.C. Miossec

Tri martolod o vrezelia e Tunizia

An Italianed o vombezañ Bizert

Ay e oam e fin miz mae ha journaliou Tuniz ne disklerient ket kalz tra diwar-benn an darvoudou a hoarveze e Bro-hall. Klevet on-oa bet komz deuz argadou kirri-arsaill ar Voched, med radio-Tuniz a hadlare a-hed an deiz e oant bet hartet hag argaset war o giz gand on zoudarded. Gouvezet a reem ive, evel am-eus bet diskleriet dija, e kuitae rejimañchou an "dennaterien du" kazarniou ar vro da vond da Vro-Hall da skoazellañ on zoudarded war an dachenn-vrezel. Sertanamant, 'gave dim, e oa "c'hwez fall ganti" evel ma lare Aoustin.

Eun abardaevez hag e oam, astennet goude mern, e-kichenn on hanoliou o kas on amzer oh ober netra, e tregernas a-greiz-toud c'hwitellouzed tro Bizert. Yudal a reent 'uz d'ar gêr vorgousket gand tommder heol miz mae. Kenkent kleron Benn-Negro a dregernas d'e dro... Kirri-nij, moarvad... an Italianed?

Ha pep hini da redeg d'e bost stourm. Va hini a oa e-barz kreñvleh ar homandant, 'uz d'ar hanoliou. Deuz eno e vije gwelet porz-mor Bizert, ar haeiou, ar zav-mên hag ar heinvor beteg an enezennig "Plane" e leh ma oa eur post-géd.

Ar hirri-nij a oa 'uz dim ha tenn kanol ebéd ne darze. Petra 'ta a ree paotred an D.C.A.? En on hichenn, dindan

Ben-Negro, mindrailled "Zant Stevan", karget da divenn ar hanoliou 75, a grogas da strakal. O! Daou pe dri barrad tennañ nemetken. Sac'het e oant... Ar hirri-nij a droe en-dro d'ar zav-mên. Unan... daou... tri bouill dour... Añfin ar hanoliou eneb an nijerezed bombezañ a strakas d'o zro. An obuziou a darze e-barz an oabl glaz med siwaz re bell deuz an avionou. Eur skouadrennig a deuas a-benn ouz Ben-Negro. Kanoliou an D.C.A. a denne muioh-mui. An tarzaduriou a goueze eun tamm dre oll en-dro dim. A-greiz-toud... eun... daou... tri...pevar froum a hwitellas 'uz d'on fennou, heuliet gand eun drouz kreñvoh evid ar re all... E oant o vombezañ on hanol-leh. Peb bomb a goueze en-dro dim a lake an douar da greñañ. Med dindan on zoenn dir ha zimant houarnet, e oam gwarezet mad. Aoustin, Pèr hag o hamaraded all a-noa dilezet o hanoliou 164 evid klask gwarez e-barz an toullou poultr toullet e-barz ar run. N'am-bije ket goullet bezañ en o flas, e-touez ar hasedadou poultr kanol hag an obuziou, daoust d'ar zimant ha d'ar moudennou douar da vezañ teñv a-walh 'uz d'o fennou. Ne hovezer jamez!

An arsaill ne badas ket pell. Pemp munutenn a-boan... Ha dija ar hirri-nij dilastret a dehe kuit 'trezeg o diazez brezel argaset gand on avionou-chase. Ar c'hwitellouzed-tro a yudas evid an eil gwech. Achu e oa ar galv d'ar gad. Aotreet e oam da guitaad on goudorou. Ha pep hini da redeg da weled ar reuziou ha da reiñ e ali :

— « N'int ket kouezet a-bell... Oa 'r voull gand ar Rah-Gwenn... Gwelet 't-eus e vuro? Kaset eo bet da get... Ne van mann 'béd ken doutañ.»

— « Evruzamant 'oa 'barz 'r hreñvleh. Resevet o-doa moarvad 'n urz d'vombezañ 'r zav-mên hag 'r hanol-lehiou 'n tostañ dezañ. Distreiñ a refont c'hoaz, moarvad.»

— « Red vo de' mond d'ar skol d'deskiñ vizañ. N'int ket bet barreg d'distrujañ 'r zav-mên goude ma n'denne ket an D.C.A. warne. Deskarded!...»

— « Deskarded? » 'me Aoustin. « Hag an D.C.A.? Kad 'ra deoh 'oa barrekoh 'vite? 'R valeadenn 'uz d'Vizert 'vid ar "Makaronied"».

— « Hag on mindraillerezed? Mindraillerezed Zant-

Stevan hag a zac'h 'daleg 'n taol kentañ! Paour-kêz Frañs! Memez Doue tra 'vel on fuzuillou Lebel triweh kant n'on ket pegement!»

— « Hag on gargouzennou re hir? Treitouret om!»

Gwir eo, e Bizert, hervez pezh a glevem hag a welem en-dro dim, dén ne oa prest da derhel penn d'an Italianed, daoust d'ar Frañsizien da dremen ane' da zoudarded fall-tre. Da skwér, ar galv-diwall ne oa ket bet kemennet kent ha ma oa bet gwelet an avionou 'uz d'an enezenn "Plané". Gedour an enezenn, deuz klevet, e-noa drougkemeret ane'. Zoñjet e-nefe bet, a lare an teodou fall, e oant kirri-nij gall dre ma oa eur gokardenn triliv livet dindan o eskell. Diêz eo lakaad kemm etre gwér ha glaz, ze zo zur; med an drolinenn a oa disheñvel!

Ar hleuziou a oa bet toullet e kêr pa grogas ar brezel ne oant ket bet dalhet e-ratre vad. Hanter stouvet e oant. Diêz d'an dud en em repui enne... Kanoliou an D.C.A., 'lare martoloded a oa, ne oant ket bet reizet mad... h.a... Kement-se a roe dim da gompren ar pezh a-noa laret dim ar Rah-Gwenn :

— « Kontañ a ran war baotred Vrést da gas an traou en-dro.»

N'eus forz, komañs fall a ree an traou evidom.

Laket gand ze e oam bevet fall. Ne oam ket kustum, ni Bretoned, da dibi ar meuziou a vije servijet e-barz ar hazarn : kig-maout hag a roe dim kalon-dev hag eoul-oliv ha ne oa ket bet purraet. Kalz re a druzoni hag a hwez-deñved evidom. Fêz e oam ive gand an tommder hag evañ a reem kement a dour skornet da dorri on zehed ken ar red-kov gwadeg a wall-dagas ahanom an eil war-lerh egile. Med ar muiañ klañv e-touezom a oe ar Rah-Gwenn. Kaset e oe d'an ospital ha ne distroas ken da Ven-Negro.

Ni, d'on zro, a oe kaset d'eur hanol-leh all anvet "Cheikh-Ben-Chabane". Den ne laras dim perag! Eun deiz, d'eur ar galv, eh ayas, evel an ordinal, eur hamion davidom. Kustum e oam da vezañ baleet e kamionou an Arme-Vor. Ha neuze, goullet on-oa ober on hoñje war vor evid gweled bro.

Med siwaz n'eem ket gwall bell, ar wech-mañ c'hoaz.

Deg kilometr bennag marteze ar hostez all da "Ven-Negro". Hag on listri a oa kamionou an Arsenal. Pesort kouez evid eur martolod!

Brezoneg e Cheikh-Ben-Chabane!

Ar hanol-leh-mañ a oa brasoh evid an hini on-oa kuitaet. En-dro d'al logelleg, ar gwez pin a ginnige dim eun tammig disheol ha pa goueze an noz, e vijem aotreet da stigmañ on brañsellou dindanne. Med mouest e oa an nozveziou er-mêz. Setu perag eh astennem 'uz d'on brañsell eur fiseleñ da derhel on golo-gwele pleget mad 'uz dim en doare toenn. Zoñjal a reem ive e-nije harzet ar c'hwibu da dond da bikad ha da hegasiñ ahanom. Poan gollet! Ar re-mañ a oa gwalenn ar vro. Daoust d'on stigmañ, ne gouskem ket kalz ha d'ar beure, on izili a veze leun a flemmaduriou a debrone ahanom. An engouestlidi nemetken, ar "fayoed" evel ma vije greet doute, a-noa droed da gad eur holoenn ispisial, eur voustikerez. Eun abeg ouspenn evidom da nompaz 'n em ober gante.

Evel e Ben-Negro, Pèr hag Aoustin a oe kaset d'ar hanoliou. Evid ar pezh a zell ouzin, ar Bidel a houlennas ganin hag-eñ e oan barreg da bleidiñ gand "standard" ar bellgomzerien.

— « Ya, moarvad, respontis dezañ. Er Rospeg hag e Ben-Negro e oa honnez va harg »

— « 'Hanta, kontañ a ran warnoh... med bezet selluz en ho komzou... Er vro-mañ, muioh c'hoaz evid e Brést, e vo red deoh derhel ho teod. »

Adaleg an deiz kentañ deuz va labour nevez, e ris anaoudegez gand ar vartoloded karget evel don da bellgomz an urziou e-barz kanol-lehiou Bizert... Toud ar vartoloded a hoveze e vez klakennet kalz e-barz ar garg-ze pa ne vez ket eur gemennadurez ofisiel da gas pe da resev. Red mad tremen an amzer.

— Sell 'ta, paotr... n'em-oa ket klevet da vouez

c'hoaz...

— N'on ket estonet... 'h on o paouez ayed e Cheikh...

— Deuz p'leh out o tond?

— Deuz Brést...

— Zoñjal a reem e oas Breizad... Kad mad a ree din az-toa eur stumm-mouez euz kostez Pempoull... Me a zo deuz Pleuvian... Ha te?

— Divinet 't-eus... Deuz kostez Pempoull... Komz a rez brezoneg?

— Ya, 'vel just...

— 'Hanta, ma 'tez c'hoant, e vo komzet brezoneg etrezom.

— Gand kalz a blijadur, "paotr-va-bro".

Ha setu penaoz e teuas ar brezoneg da vezañ an eil yéz ofisiel e kanol-lehiou Bizert. Siwaz! ankouaet on-oa re brim ne oa ket fin ar brezel. Ha pezh a larem an eil d'egile a veze chilaouet.

Piou on diskulias d'ar homandant? N'ouvezan ket, evel just. Hemañ, lesanvet "Neud-Karr" a oa eur pezh dén hir ha treud evel an droug-amzer, livet fall ha droug e zellou. Poan e-nije ordinal en e flugezenn, 'lare martoloded ar hanol-leh. Pa glevas ar helou, ar paotr koz a fuhas gand an droug. Penaoz? Komz brezoneg war bell-gomzerien ar Cheikh hag e-barz toud ar hanol-lehiou en-dro da Vizert, porz-mor brezel Tunizia? Biskoaz n'e-noa gwelet na klevet kemend-all! A-dra-zur, ar vartoloded deut deuz Brést a oa kreizennet gand an otonomisted. Amprevaned gopret gand Breiz Atao hag ar Voched da lakaad an dizurz e-barz an Arme-Vor, ha piou a hoveze? Prest da genlabourad marteze gand an Italianed, enebourien ar Vro!

Ha setu-me galvet d'e vuro. Ar wech-mañ e oan mad da vezañ kaset d'an toull, da Vizert. Goulennata ha kelennata a reas ahanon e-pad div eur da nebeutañ. Kaer am-oa respont dezañ e oa ar brezoneg on yéz henidig, eur yéz komzet gand an darn-vuiañ deuz an dud en on farrouziou; penaoz e plije d'ar Vretoned harluet pell euz o bro komz o yéz etreze, "Neud-Karr" a dalhe da fuhañ ha da weled otonomisted dre-oll. Ar Bidel hag a oa eur Breizad evel-dom, genidig euz Bro-Dreger, a reas e wellañ da divenn e

genvroiz. Med kaset e oa ive da vale gand ar homandant. — Gwelet 'vo, 'me Neud-Karr. Red eo din goulenn kelenn digand komandant ar hanol-lehiou... Eñ eo an hini a diskoulmo an afer-ze... Eur wall afer, ma faotr!

Komandant ar hanol-lehiou a oe moarvad furroh evid hini ar Cheikh rag an deiz war-lerh ar Bidel a roas din da gleved e oa fin an afer. Greet e-noa, emezañ, deuz e wellañ evid torri kounnar ar homandant ha reiñ dezañ da gompren ar pezh am-oa êsaet ober en aner ha deut e oa ar maout gantañ. Med red e vefe din bezañ war evez hiviziken, rag an aotrou a oa techet da derhel droug.

Tremen a ree an deziou hag ar heloiou fall ah aye tamm-ha-tamm beteg on horn-tro. Med ne hovezem ket c'hoaz hag-eñ e oa bet zinet an arzav-brezel. Kirri-nij italian a deue d'ober eun dro gwech ha gwech all... Med n'en em risklent ket aliez 'uz d'ar hanol-lehiou. An aliesañ, e taolent o bombezennou en-dro da zav-mên ar porz-mor ha goude 'n em vezañ dilastret, e hastent distreiñ d'ar gêr. Gwir eo, kanoliou an D.C.A., reizet añfin, a skoe eeun. Dond a ra da goun din deuz eul lestr-karg gresian oh ayed dirag ar porz-mor... A-greiz-toud, pevar avion italian en em daolas warnañ. Kanoliou ar bord ha re an D.C.A. a gomañsas da dennañ ha kenkent an argaderien ah eas en-dro ouz in lezel o bombezennou da gouezañ n'eus forz penaoz e-barz ar mor evel pevar laer tapet o laerez hag a laosk o freiz da gouezañ war o lerh ouz in tehel kuit d'ar primmañ ma hallont. Pesort c'hoarzedennou e-touez ar vartoloded ha nag a flemmadennou e-keñver "Musso" hag e nijourien.

Kirri-nij-dour Karouba a ree ged-tro a-hed an deiz hag an noz 'uz da biojou ar porz-mor. N'hallent ket, ziwaz, mond gwall bell war-du ar heinvor. Ar re o-deus bet greet o hoñje e-barz an arme-vor d'ar houlz-ze, o-deus dalhet zoñj deuz an avionou anvet "C.A.M.S.". Landrammuz e oant ken e oant. Ha n'eus forz pesort avion-chase a vije deut a-benn doute evel eun huñvre. Ahanta, chom a ree c'hoaz daou pe dri avion a-doare gante e Bizert ha tremen a reent gwech ha gwech all a-uz dim o vond da vuzugenniñ o labour. Tremen a ree ive dirag ar zav-mên listri-tarzer mad da vezañ dizoudardet. Servijet o-doa dija e-pad ar brezel

pevarzeg. Tarzerien japanad a vije greet doute. Izel-tre e oant 'uz d'an dour hag adaleg ma kroge ar mor da rustaad e vijent bet trem'net da listri-spluj. Ne guitaent ket aliez al lenn-vor. Ober a reent ar peurvuiañ o ged dirag genou ar porz.

Ober a reem-ni ive on ged, noz-deiz, en-dro d'ar hanoliou ha, war ar mêz, en-dro d'ar hamp. Goude afer an "otonomisted", Neud-Karr a-noa divizet e oa wellah dilenn eur martolod ken dañjeruz ha me d'ar "zervij boutin". Achu 'ta evid Visant amzer eüruz ar "standard"; da vihannañ, setu aze ar pezh a zoñje ar homandant rag en em gad a reen ken eüruz dindan ar gwez-pin, war lein ar run, dirag ar mor braz, harpet war va fuzul Lebel, o selled ouz an tarzerien-japanad oh "ober troiou" war ar mor, dirag Bizert, ha pa oan o kas hag o resev keloioù dre 'n orjalenn e kreñvelh ar bellgomzerien.

Ziwaz, eur wech c'hoaz ar plouz ah eas da ludu. D'ar zul-ze 'ta e oan oh ober ar ged, abaoe pemp eur deuz ar beure dirag eur gleud-houarn a sparle unan deuz toullou ar hamp. Da zeiz eur, eur harter-mestr engouestlet, da lared eo eur "fayot", a dlee dond da gemer ma flas. Seiz eur a zonas, ha karter-mestr ebéd dirag ar gleud... Manet oa da gousked, zoñje ganin... petamant, hartet oa e vontr... Gortozom 'ta eun tammig. Seiz eur hanter, dén ebéd... Bromzonn, da eiz eur, pa 'no leinet, e tevio zur mad... Eiz eur hanter... Krog e oan d'en em chalañ.

— « Penaoz, 'me Aoustin, deut d'derhel kaoz ganin, penaoz? N'eo ket ay c'hoaz 'n anduillenn-ze d'gemer e dro? Gortoz 'n tamm, Visant... Me 'zo 'vond d'glask 'n amprevan-ze... 'ha da gleved e begement ganin, kréd 'hanon.»

Prometiñ a reas ar "fayot" d'am hamarad Aoustin e oa o vond d'ayed dustu. Nav eur, karter-mestr ebéd... Droug oa ennon, me lar deoh. Milvalloziñ a reen eneb da 'r fayot milliget-se, re baeet, mad da vann, feneant war ar marhad hag a zoñje gantañ moarvad e-noa droed d'ober goap douzin dre ma ne oan nemed eur martolod zimpl, heb galoñs ebéd, mad d'ober pont ha plan ken dindan an oll. Ha me a oa aze, war ar yun, dirag ar gleud, o koll va amzer... Re

bell e pade ar fars. Greet am-oa tra-walh a hadeuriou kastiz. Ha neuze ar harter-mestr engouestlet-se, kanolier deuz e vicher, a oa paeet ha paeet mad evid ober e labour, ha ni, rezervisted deut deuz Brést, n'on-doa touchet gwen-neg ebéd abaoe ma oam ay war an douar kruget-mañ. Leiz ma lèr am-oa...

Ha me da daol kuit ma harnadur : gouriz-skoaz, gouriz-kleze, gouriz-tennou, fuzuill Lebel hag all ha da redeg d'ar gegin da glask eur hartad kafe du hag eun tamm bara a-raog mond da weled peleh e oa manet va amprevan, mennet da gontañ dezañ e zantamaria. N'em-oa ket fin da dibi va lein, ma'h ayas Aoustin: — « 'Sakre Visant, n'emañ 'r chañs ganit 'barz 'n toull daonet-mañ. A-boan 'oas eet kuit ma eo ay Neud-Karr.»

— « P'leh 'mañ 'r geder? 'mañ ... 'rgeder?»

Ha kaer on-eus bet êsa reiñ dezañ da gompren oas aze 'baoe pemp eur deuz 'r beure, n'intente mann 'béd.

— « Dilezet 'n-eus e bost...», dalhe d'huchal, « Dilezet e bost... 'pad 'r brezel... D'an toull dustu, d'an toull... a-raog 'r lezvarn-vrezel...»

Hag 'r Bidel d'e dro :

— « 'R wech-mañ, Askol, n'vo ket moyenn d'divenn 'hanoh. »

— « Med 'r harter-mestr ne oa ket deut...»

— « Ya, ya. Klevet 'm-eus... Med gouvezed 'ret eo divennet deoh kuitaad ho post keit ha ma n'ver ket deut d'gemer ho plas. Ha neuze, gwasoh c'hoaz... n'eo ket fin ar brezel... n'eo ket fin, ma faotr... 'r lezvarn-vrezel, Askol... 'r lezvarn-vrezel...»

— « Med... med... ar harter-mestr...»

— « Zerret ho kenou ha hastet buan redeg ti ar homandant.»

Ha me d'ar buro, kaoh moan 'n em revr... A! ma 'pije gwelet Neud-Karr! Zod oa 'r paotr. Harzal a ree evel eur hi chase o kas.

— « Dilezet ganeoh ho post... 'pad 'r brezel... D'ar fa... d'ar "falot", 'l lezvarn-vrezel,» a hlabouse ar paour-kêz ouz in grenañ gand ar fuh. Diêz e oa intent ar pez a lare, evel ma vije bet o vond da dagañ.

— « ... Dilezet... otonomist... barn-vrezel... martolod fall... zentiñ ouz ar stur... dizentiñ 'n arme-vor... rezervisted kilpeneg... dizurz... an dizurz dre-oll.»

— « Med... med... komandant, 'r harter-mestr.»

— « Peoh! Sonn! Tavit ho kenaou! Tavit... Peoh! »

Gwelloh din laosken 'nezañ da yudal... ha gortoz ken ma vefe torret e gounnar. A! ya, kleved a ris va zeiz seurt gantañ. Deut e oan da vezañ eur "gwall-werzer-e-vro", treitour da Vro-Hall, me hag a-noa resevet eun testeni-avuhez reiz e-pad va hoñje gand ar meneg "skweriuz". Paour-kêz Visant! Ne oan ket fier, me lar deoh.

Gelven a reas ive d'e vuro ar Bidel, an eil-mestr sako karget deuz ar ged an nozvez-se, ar harter-mestr manet da gousked 'n e vranñsell, Aoustin ha daou pe dri martolod all deuz va bourziad. Aoustin, dreist-oll, ah êseas diskleriañ dezañ penaoz e oa bet o klask ar harter-mestr, penaoz e-noa prometet hemañ dezañ e oa o tond kenkent da gemer ma flas. Memez ar Bidel ah êseas disterraad an afer. Ar harter-mestr, mezuz, ha gand aon da vezañ pilet ganim, ah asantas e oa ar gaou gantañ.

Hag eur wech c'hoaz e chachis va hillou ganin. Med krenet am-oa bet.

Visant 'n Askol

(da heulia).

Ar geriou enharpel

Ar geriou enharpel a zo geriou hag a zeu da harpa eur gér all pe eul lavarenn. Ar halz anezo a zo gwelloh en o flas war-lerh ar gér enharpet.

Lakom *avad* (e-leh *med*) :

Pèr avad ne zeuio ket (= med Pèr ne zeuio ket).

Warhoaz avad n'ouzon ket.

Muioh a lusk a zo gand ar frazenn.

Lakom *e-béd* :

N'am-eus c'hoant e-béd da vond.

Lod geriou enharpel a zo hag a heller lakaad a-raog pe war-lerh, diouz ma vez :

Labourad a ra beteg beza klañv zokén

pe

zokén beteg beza klañv.

Setu amañ eur roll geriou enharpel :

A-béz :

Ar béd a-béz (toud ar béd).

A-wechou e lavarer : *ar béd oll*. **Oll** a vez implijet kentoh evid ar péz a vez kontet : *an dud oll, pe an oll dud*.

A-wechou, evid poueza, e vo lakeet *a-béz* a-raog : *Da werza ema ar harrad artichaod, toud e rank mond, a-béz pe dre benn.*

All : *Hennez eo mab an ti all.*

Atao (= da vihanna) : *Ar gwiniz atao a vez gwerzet mad.*

Avad (displeget uhelloh).

A-viskoaz : *An traou a zo bet evel-se, a-viskoaz.*

C'hoaz (beteg-henn, adarre) : *N'eo ket deuet c'hoaz. Eur wech c'hoaz a lavaran dit.*

Ha ma vez c'hoant poueza : *C'hoaz eur wech e lavaran dit.*

Da viken : *Ne bado ket da viken.*

Dreist-oll : *Ar gwez braz dreist-oll a zo gwastet gand ar gorventenn.*

E-béd : *Ne garfe dén e-béd beza en e blas.*

End-eeun : *Hennez end-eeun eo edon o klask.*

Ervad : *Gouzoud a rez ervad piou on.*

Evid-se : *Evid a zo eun araogenn. Eul lur avalou evid deg real. Kemer an treñ evid mond da Gastell. Evid an dra-ze eo on deut.*

Evid-se a zo eur ragverb enharpel hag a zififi *nemed*.

Me, evid-se ne din ket. Hirio, evid-se, n'emaon ket war va zu.

A-wechou e vez klevet *evid-se* e-leh *evid an dra-ze*, lakom gand Tregeriz, e-leh *evid kement-se*.

Evid-se a vez distaget a-wechou *-se* : *Me ne din ket, se!*

E Gorre-Leon, e galleg pobl e kleven ivez : « Je n'irai pas c'est! », hag e galleg Breiz-Uhel : « je n'irai pas mais! »

Evelkent (da vihanna, koulskoude, er memez tra) : *Gounid a ra e voued evelkent. Paouezet e-neus da eva evelkent.*

Evid-doare (mezaon) : *Klañv out evid-doare (a vez distaget e-tioare e Gorre-Leon).*

Mezaon = 'm-eus aon.

Hag all (en eur gonta, en eur lakaad er gont) : *An oll a zo pedet : bugale hag all.*

Ivez : *Me a yelo ivez. Ar vugale a yelo ha me ivez.*

Kennebeud (da implij e-leh *ivez* el lavarennou nahuz) : *N'oar ket skriva, n'oar ket lenn kennebeud. Ar priz n'eo ket braz*

kennebeud.

Koulskoude : Alïez e vez gwelloc'h ivez e lakaad war-lerh ar gêr enharpet. *Réd eo mond war e zikour koulskoude. Re a-bréd eo koulskoude.*

Meurbéd (kenañ, kalz) : *Niveruz-kenañ eo al laboused er vro-mañ. Eüruz meurbéd on bet, pe neuze e oan meurbéd eüruz.*

Mezaon (e-leh evid-doare, a gréd din) : *N'emaout ket war da du mezaon.*

Zokén : *Ne oar ket kana zokén.*

Visant Fave

Lesanoioù euz an Normandi

Boule dogue (Saint-Hilaire-du-Harcouët)

Stumm he fenn. Ha dre ma veze dalhmad o pourmen war he c'hwiltan "solex" (alese he eil lesano "solexine"), e helle kalz muioh a dud anaoud ar stumm-ze.

Bouolu (Le) (Picauville)

Lesanvet evel-se ablamour e-noa eur baltokennad vleo du frizet, rag ar gêr-mañ 'n-eus da weled gand bleo hir digustum, end-eeun.

Bouonet rond (Créances)

Eur gwaz e oa ar "boned ront" amañ, med setu toud ar pezh a ouezan.

Bourette (la) (Sainte-Mère-Eglise)

M'ho-pefe tro da vond da gêr Carentan, evel ma 'm-eus bet, ha da henaouegi ouz kartenn ar gêr, e welfeh ez eus eno eul leh anvet "Le Quai aux bourres". Hag ar re-mañ eo gêr ar vro evid an Houadezed. Setu neuze "une bourette" a zo eun houadez vihan. Bremañ, evid an diou vaouez lesanvet evel-se, em-eus klevet kaoz anezo, n'ouzon ket ha kement-se a bouez e oa e vefent lakaet da houadez pe da houad. Med deom bepred.

An hini genta a oa eur vaouez vihan, lesanvet hirroh "la bourette à couisse" dre rei dezi da heul lesano he gwaz (ar pezh n'eo ket eul lesano enoruz kennebeud, pa zinfifi "feneant"). Pebez famill!

Eben, (e Picauville), he-doa eur bale fistouller, heñvel a-walh eta ouz hini an houldi.

Bourvil (Sainte-Mère-Eglise)

An aktour filmou-mañ, Normant e-unan, me 'gréd, ne gav ket din e vefe hemañ e ano "mad". Ha pa ne vefe ket, evel-se eo anavezet, hag evel-se eo bet lesanvet hemañ, ablamour e tenne dezañ.

Bouse de vache (Sainte-Marie-du-Mont)

Kahadenn vuoh n'eo ket, sur a-walh, ar mod lesano a vez c'hoant da rei da vugale en herez. Ha petra 'n-oa greet hemañ, kement-se? Netra nemed beza war-dro, pe gentoh dindan, d'eur poent ma vije bet gwelloc'h dezañ beza leh all.

N'em-eus ket klevet ha dalhet e-neus bet ar gahadenn-ze, dizehet evel just, war aspled e ziminal etre poltred an tad-koz ha testeni e zantifikad dezañ e-unan.

Bousée (la) (Rancoudray)

Hag adarre, bouzoul, pe ez-resisoh a-fed yéz, ar gahadenn pe ar Vouzouladenn. Ha ker buan all eo hemañ eur gér galianeg koz chomet en on touez. Emichañs n'eo ket ar Romaned gand o bro graz poaz o-doa desket d'ar Gelted koz petra eo saout.

Mad, an dén-mañ ez eus eun tamm brao a bouez kig hag eskern oh ober e gorv. Setu, pa'z a war e velo, en avis beza skañvoh da laviga, e vez tri mil flastret ar rodou, hag e pladont a beb tu. Ar pezh a laka farserien ar vro da zoñjal e stumm eur grampouezenn vouzoul.

Bout de queue (Sainte-Mère-Eglise)

Estreged e leoriou ha tiez sevenadur e vez kavet boued spered. Evel-se eun devez em-oa bet ezomm da dapoud krog en eur skoliad euz eur hlasad n'anavezen ket. Petra d'ober nemed gervel skolidi din-me da lakaad anezo int da glask.

Da genta avad, ne anavezent ket anezañ. Med war-lerh en em zoñjal eun tamm, e lavaras unan e oa "bout de queue". Ha kerhet an dén din-me raktal.

Lesanvet "Penn lost" pa oa nevez deuet d'ar skol re vihan, rag chom a ree e-unan en e gom, penneg, ne rafe darempred gand dén.

Boutine (Saint-Martin-de-Landelles)

Me 'ra lezyéz euz ar pezh a zo "argot" e galleg, evel ma vez lavaret "lesano" euz eun dra a vez lavaret dre gomz e leh an ano "mad". Ha leshalleg ez eus meur a hér anezañ e-barz lesanoioù ar studiaden-mañ.

Amañ eo kuzet ar gér "bouquiner", a zo eun ad-gér leshalleg evid lavared "lenn", evel m'hen goar kement Yann ha kement Katell.

Hag hemañ a lavare "boutiner".

Boxeur (Le) (Saint-Martin-de-Varreville).

Savet sinkan etre hemañ hag eur henderv dezañ. Ha dao, eun taol.

Pa gasin ahanoh da studia anoioù Indianed Amerika an Hanternoz, e klevoh ar mod ma rçe ar vrezelourien yaouank o zeiz gwella da veza anvet diwar eun taol kaer bennag evel-se.

Braguette (la) (Sainte-Marie-du-Mont)

Gwelet 'm-eus bet anezi! Hag eur vaouez deread eo hi. Medisinerez eo en eur barrezig war ar mêz. Med, perag an ano amzere? Feiz, netra nemed c'hoari gand he ano mad a gustum rima gand he lesano nevez.

Ar gér-mañ, e galleg, 'zo unan euz ar re a deu diwar ar galianeg, hag estregetañ a zo. Da dostaad eo ouz ar gér "bragez", ha pa ziniñ e gwirionez "toull buoh".

Branlette (Le Mesnil Rainfray)

"Hejadig", marteze, Eur gwall grén dre he horv pa veze o vale.

Bras cassés (les) (Saint-Brice-de-Landelles)

Torret he divreh gand an diegi kregi e-barz al labour, se. Ne gar netra kement ha pourmen dre ar vro. Hag e chom he labour war he lerh da ober.

Bras de ciel (Sainte-Marie-du-Mont)

An dud a gomz ez eus anezo abaoe pell 'zo ha n'eo ket hepken abaoe fin ar sinema mud, evel ma kav da vugale 'zo.

Padal e broioù klouar ha gleboreg an amzer enno er peurlieseo eo ral an dud a en em lakfe da jestrak kalz pa vezont o varvaillad. N'om ket kennebeud, e Normandi nebeutoh eged e Breiz, ar mod tud a en em laka war zivêz kenañ en o darempred.

Nemed hemañ neuze 'vad a blante tro en e zivreh en eur gaozeal. Ha roevad en êr.

Bras de laine (Moitiers en Bauplois)

Klevet ganin diwar-benn daou zén adarre, ar pezh a ziskouez e kustum al lesanoioù beaji muiohig e galleg evid e brezoneg. Ar Vreh Hloan kenta a zo bet klañv ha war-lerh e gleñved e oa chomet kruget ha dinerz eur vreh dezañ.

An eil avad oa nerz en e zivreh : eur peziad dén braz ha kreñv an tres anezañ, divreh dezañ evel divesker kalz tud all. Nemed e spered n'oa ket en eur gefiver, ha ne ouie ket implijoud e nerz na lakaad anezi da dalvezoud. Gwasa 'zo dezañ eo e labour e assemblez gand eun dén bihan, treset falloh a galz, nemed buan e spered hag e jestroù; ha

nervuz. Ha beb tro ma vezent asamblez e parkeier, war-dro eur frapad labour, e save helibini etrezo : na piou vefe ar henta e penn ar rou-denn, piou a rafe ar muia a zrammou, piou a drohfe ar muia en eur falzad. Ha beb tro e veze trehet ar paotr braz, tres terrubl dezañ, gand e gamalad. Ha beb tro, hemañ a gustume truezi anezañ en eur lavared outañ "te 'zo gloan oh ober da vreh". Hag ar Vreh Hloan a'z ee da zod. Hag an oll devezourien ha mevelien all a storloke.

Bras de violon

Ma'z eus da lakaad kréd war skridou Barbey D'Aurevilly, a ziazeze e romantou (amañ eo "L'ensorcelée") war fedou istor bet e gwirionez, med cheñchet mui pe vui gantañ...

Neuze eta an dén-mañ e-nije paket e lesano war-lerh eun emgann a vez greet anezañ emgann "La Fosse" en istor (harp ouz kêr Saint-Lô) e leh ma oa Chouanted an aotrou de Frotté o klask pila ar re Hlaz.

Hemañ oa unan euz ar Chouanted hag a oa soner violoñs, end-eeun. Nemed e oa bet gloazet e vreh en emgann-ze. Padal, war-lerh, da noz, e oa bet dañsdeg e-touez ar Chouanted en eur hraou war ar mêz. Hag hemañ a zonas kement ken na chomas da viken e vreh er stumm seni ar violoñs goude-ze.

Brèque dent (Quettehou)

Da vihanna, ma'z oa troet da zena sigaretennou, n'oa ket diêz dezañ kavoud plas da lakaad eur penn anezo en e henou.

An normaneg eo, asamblez gand rannyez Bro-Bikardi, unan euz ar rannyezou e K, e leh ma'z eus Ch e galleg Pariz (hag e galloeg). Evel-se amañ e vefe "Brèche dent" en diou rannyez-mañ.

Brésil (Foucarville)

Suna relijiuz war e volennad kafe alese e ree-eñ.

Ha neuze, anad deoh, e ranke embann d'ar béd a-béz ar helou meur: daou rumm tud a zo : ar re dibabet hag a ev kafe Brazil, hag ar re all.

Bride salée (Campagnolles)

Da vare eur foar e vije bet tentet da laerez eur westign, ha dre ma ouie en-dije bet absolvenn gand e berson abréd pe ziwezad, e-noa greet.

Ha plantet anezi e-barz ar pres e leh ma talhe e gig-sall, er gêr. Hag eno e oe kavet.

Marteze n'ouzoh ket petra eo ar hemm etre eur westign hag eur

habestr. Tost ar memestra eo da weled : lerennou a vez lakeet tro-dro da benn eul loen kezeg da ésaad al labour blenia anezañ. Nemed ar westign a zo greet aketusoh dre ma servij pa vez eun dén war al loen. E leh ar habestr a zo grosoh, hag evid eun dén war e droad ez eo. Ha neuze ez eus da heul ar westign eur varrenn houarn a ya e genou al loen.

Brin d'herbe (Beuzeville-la-Bastille)

N'ouzoh ket, va zud vad, n'ouzoh ket en oll. Ha koulskoude "geotenn" a zo eul lesano c'hwék, karget a varzoniez. Dipituz!

Brioche (La) (Beuzeville-la-Bastille)

Hag unan all a bourmene e gov dirazañ da genta, dispaket toud ha d'an oll da weled ha da zivina ped bouzellenn a oa e-barz.

Evel just eo eur vriochenn eur gwignenn da genta, med ar pezh a ra ar hallegerien gand o yéz n'eo ket senti ouz aliou fur paotred an akademiez.

Brisaque (Neuville-au-Plain)

Kement-mañ a zififi en em gave an dén-mañ dreist ar re all : kreñvoh, speredekoh, bravoh ive marteze.

Med ar gêr "brisaque" eo ne gomprenan ket.

Brise fer (Sainte-Marie-du-Mont)

Eun dén hanter-kant vloaz hag a gustum terri e hoariellou... Eo, eo, c'hoariellou eo ar gêr just!

Marteze eo pa oa bugel e ree, hag eo bet dalhet an ano warnañ? Posubl.

Kalz krennarded a oad gand va skolidi n'eo ket gwall resiz en o spered petra eo an amzer : ar brezel 14 ha Loeiz XIV, an dra-ze a zo heñvel a-walh dezo.

Mikael Madeg

(da heulia)

Kan an Drask 1989

D'an 19 a viz meurzh 1989 oa bet aozet eur honkour e Landelo da bal dezañ rei lusk ha buhez nevez d'ar han-hadiskan e Breiz. « Kan an Drask » a oe greet deuz an devezse, anezañ eur seurt nevez-amzer koulz evid ar ganerien, an diskanerien hag ar zaverien zoniou.

Barnet oa bet skrid ar zoniou gand eur juri ennañ Loeiz Roparz, Per-Jakez Helias, Maurice Hamon ha Per-Vari Kerloc'h, on oll a-du evid kanveuli eur zon bet savet gand Yann Dinasket e daou damm : eun dañs fromuz « Son ar wezenn dero » war zujed an avelaj a viz here 87 hag eun tamm kreiz dispar, troet-brao ha leun a startijenn « Son an hent braz » o konta war eun ton farsuz ha goapauz troiou kaer an hent braz nevez "deuz Kastellin da v-Montauban ».

Gand eur studier, saver soniou war e eil micher moarvad, e yeas an eil priz. Ar zon-ze bet kompozet gand Mark Kerrain, a ra deom eun daolenn deuz buhez pemdezieg eur studier e Roazon war eun ton fentuz a-walh. An daou damm (Dañs-tro ha tamm kreiz) oa bet savet war ar memez sujed.

An trede priz a oe roet da Jañklod Talleg ha Jañmai Ar Skragn evid eur zon farsuz ha goapauz diwar-benn an tele (Ar voestig vihan) hag an abadennou droch o prometi da skwér moneiz e-leiz da hounid. War an avelaj oa bet savet an tamm kreiz : tizet don 'n-eus greet an darvoud-mañ spered ha faltazi ar Vretoned, ar pezh a zo êz da gompren.

An teir zon-ze e-touez eun ugent bennag a oa digouezet gand ar juri, o-doa plijet d'ar varnerien, peogwir e oant êz

da gas an dañs en-dro, e oant bet troet-brao hag ivez peogwir e klote o zujed gand buhez pemdezieg ar Vretoned a-vremañ, ar re a-ziwar ar mêz koulz hag ar re o chom e kêr.

Eun eil juri, ennañ Yann-Fañch Kemener, Klemant ar Rest, Gwillou Kraz ha Chefig Roparz, a oa dao dezañ barn ar ganerien war al leurenn. Gand Jañklod Talleg ha Jañmai ar Skragn e yeas ar priz kenta, gand Laurent Jouin ha Philippe Peron an eil priz, ha gand Gilbert Philippe, Raymond Le Lann ha Jakeza al Lae an trede priz.

Startijenn a oa ivez e-doug ar honkour gand an dañserien er zal, ar re-ze ne oant ket mouzet tamm ebed, 'hellit kredi! Strakal a ree o boutou war al leur!

Dao vo da aozerien ar honkour derhel d'an hent bet boulhet er bloaz-mañ. Mad e vije ivez ledannaad an hent-se ha digemer ar zoniou a hiz nevez; a bouez braz eo brouda tan an ijin, sikour ar c'hoant kroui ha seveni eur spered a genskoazell etre ar ganerien, ar zonerien hag ar zaverien zoniou, n'eus forz a beseurt oad pe beseurt giz e vefent!

Labour a jom d'ober, sur a-walh, med "ba'l labour 'ma boued", kea?

'Mechañs 'vim gouest da gana 'vel gwechall :
« Didostait oll, koz ha yaouank ha braz ha munud
Ra glevo ar re vou'ar, re brego ar re vud! »

'Benn ar bloaz a zeu, 'mechañs!

Per-Vari Kerloc'h

Ar Ganaked hag al Lezenn-stur evid ar yezou

Deut d'ober eun droiad e Breiz, e miz meurzh 87, eun toullad a stourmerien ganak, o-doa bet tro d'ober anaoudegez gand stourmerien Vreiz hag en o zouez gand keneiled "Dastum". Roet e oa bet dezo da anaoud ar pezh a vez greet evid divenn ha kas war-raog yez ha sevenadur Breiz.

Bet diskouezet dezo gand V. Perennou ar Houlenadeg lakeet en hent d'ar mare-ze gand an "Emgleo evid Lezenn ar Yezou", ar pemp dileuriad euz Kaledonia-Nevez a oa bet fellet dezo lakaad o zinatur e-mesk sinaturiou eun toullad Bretoned war 649^{ved} follennad sinet ar halvadenn.

E-touez ar pemp stourmer e oa Jean-Marie Tjibaou, Mêr Hienghene, ha Yeiwené Yeiwené, Prezidant Rannvro an Inizi Loyalty, — an daou benn kenta euz emzao Kanaky bet diskaret en Enezenn Ouvea, bremañ zo eun nebeud sizuniou...

Bez e oa ive Leopold Joredié euz Rannvro ar Hreiz, — unan euz ar re a zo bet meneg anezo abaoe

muntr Ouvea evid beza e penn ar F.L.N.K.S.. Hag ive Norbert Caffa, Sylvestre Dahma.

Setu amañ da heul anoioù ha sinaturiou ar pemp stourmer a Ganaky, diwar dom J.M. Tjibaou, gand o zinaturiou, — e-mesk 19 a anoioù hag a zinaturiou Bretoned.

J.M. Tjibaou	Nais de Hienghene KANAKY		
Yeiwené Yeiwené	Prizidant Rannvro Inizi Loyalty	KANAKY	
Leopold Joredié	Lezenn Gante Kaledonia	"	
Norbert CAFFA	"	"	
Sylvestre DAHMA	Rannvro Nord	KANAKY	
O. U.	Red.	Kozdoyd	G. Perennou
B. C.		Roedon	
R. D.	peyragile	Rannvro	

Digas a reom da zofij 'z eus bet embannet gand Brud Nevez-108 (miz here 1987), eur pennad-skrid diwar-benn yezou Kaledonia-Nevez hag implij teir anezo gand ar skoliou. N'ouzom ket ha kemmet, — gwellaet? — eo bet an traou war an tu-ze, abaoe 1987. Klasket e vo goud...

A. K.

glasker kaoud en Deskadurez, war ar Media hag e tachennou ar vuhez sosial. Hag ar skrid kinniget d'ar Homuniou a zo e bal harpa hini an Departamanchou ha Kuzul-Breiz. Ëz e tle beza eta lakaad ar Guzulierien-Veur da ginnig en o Hêr digemer skrid on Emgleo...

Eur gerig c'hoaz : n'on-eus gwelet nemed war zaou euz ar skridou-diviz erru ganeom o-doa eur Huzulier pe zaou nahet voti ar Mennad ha war unan all e-noa dibabet hemañ-hen chom heb kemer perz er voueziadeg diwar-benn an afer gand e genseurted.

Eun dra all ha ne dalvez ket ken marteze digas da zoñj: digemeret eo bet ar Mennad evid ar Statut gand Kuzulioù ganto *a beb seurt "emdroerez" politikel* pe heb emdroerez resiz ebed en darn-vuia euz o izill.

Hag eur ger a-hend-all c'hoaz da gloza : en ol lizer a viz mae e lavarem ez eo eur fazi soñjal e vefe kelenn ar brezoneg ha n'eus forz pe yez-rannvro all eur skoill ouz kelenn eur yez estren... Prouet eo gand ar skiant-prenet dastumet en eun niver braz a vroioù all, — hag e Breiz gand ar helenn brezoneg, — ez eo implij ha studi yez ar vro (ar "Rannvro" evel ma lavarer) an doare gwella da êsaad deski yezou all. Kement-mañ da stourm ouz ar menoz e tleer dibab etre studia ar brezoneg hag ar zaozneg pe eur yez estren all e-barz skolioù an derez kenta...

A. Keravel

Da bennou kenta listennou moueziadeg Parlamant Europa

Kaset zo bet en ano Emgleo Breiz eul lizer da bennou kenta ar rolladou kandidated evid Parlamant Europa ha d'ar Vretoned a gaver war al listennou-ze. Eul lizer o houlenn diganto hag-eñ e vint a-du, ar re anezo bet dilennet, da stourm evid ar yezou-rannvro pe minorezel evel m'eo bet dija erbedet gand an Asamble-ze e miz here 1987,- da lavared eo a-du gand gwirioù ar yezou bihan e-barz ar helenn, ar mediaou hag er Vuhez sosial.

An erbedadennou-ze, evel ma ouezer, a dalvez evid yezou ha kulturioù Bro-Hall... Gand "Unvaniez Europa" 1993, eur hennenn braz eo a rank beza greet ahann di e lezennou hag e doareou-ober 12 Stad ar Gumunded d'o lakaad da genglota. Ar hennenn-ze ne zougo ket hepken war draou ar moneiz, an T.V.A. ha taillou a zo, al lezennou sosial, h. a. Evid pezh a denn d'an doareou-ober e-keñver ar yezou, *n'hell ket gouarnamant Pariz derhel da vouza ouz gwirioù sentet outo gand an oll vroioù demokratel.*

Ha, daoust m'emañ traou ar Helenn hag ar Zevenadur e-diavêz euz galloud an Europ, penaoz e hello gouarnamant Pariz chom pell ken heb derhel kont euz ar reolennoù erbedet heulia anezo gand ar Gumunded?

N'emañ ket ar Gandidated evid moueziadeg an 18 a viz mezeven heb goud ez eus e Breiz hag e Rannvroioù all Bro-Hall eur youl da weled o fersonelez anavezet gand eur statut. Hag evid pezh a zell ouz Breiz, ar youl a zo lakeet anad *gand an niver braz a Vennadour Tiez-Kêr o houlenn ar statut-se.*

Emgleo Breiz

Ar ministr L. Jospin, an euskareg hag ar "yezou-rannvro"

Or heneil K.R., eet bremañ war e leve e bro-Dordogn, a zo o paouez kas deom skrid an diviz bet etre Lionel Jospin, ministr an Deskadurez hag eur helaouenner euz **Sud-Ouest** (Bourdel), hag embannet gand ar gelaouenn-mañ ar 7 a viz mezeven.

Goulennet e oa ouz ar ministr daoust hag-eñ emañ en e zoñj urzia gweloh evid m'emañ bete-vremañ kelenn an Euskareg. Bez' e hell dija ar vugale, war houlenn o herent, kaoud kenteliou euskareg, er skoliou kenta hag eil derez, — hervez Jospin.

Lavared a ra ar ministr e-neus divizet respont "ya" ouz goulennou Skoliou-Meur Bourdel, Pau ha Bayonne diwar-benn kroui eun **DEUG** euskareg. An **DEUG** nevez-se (hag emeur o hortoz abaoe pell zol) a dalvezo, evel testeni, d'ar skolêrien ha d'ar gelennerien a fello dezo kelenn yez o bro (1).

(1) Hervez Th. Delobel e oa (e 1987) 3700 a vugale a veze roet kenteliou euskareg dezo er skoliou-Stad gand skolêrien o vond a skol da skol (e 126 a skoliou) ha 380 all en eun 10 "skol-diouyezeg", gand 68 skolêr ha skolêrezed. E-barz an eil derez e oa 850 a dud yaouank kenteliet dezo an euskareg.— A-hend-all, en **Ikastolak** (skoliou en euskareg penn-da-benn, distag euz ar skoliou-stad, evel m'emañ skoliou **Diwan** en or bro), a vez kelennet enno eun 800 bennag a vugale, en 40 skol bennag renet gand **SEASKA**.

Hag ez echu interviou (hirig a-walh) Jospin gand eur bromesa dre vraz diwar-benn kelenn ar "yezou-rannvro". Ne vefe ket hepken evid an euskareg e vefe êseet an traou, evid ar yezou all ive... Gwelet vo petra deui da heul seurt komzoul

Eur vodadeg a dle beza heb dale, war a glevom, diwar-benn an **DEUG** brezoneg a houlenner abaoe keid-all. Hag a-hend-all kudennou Diwan, penaoz ha peur e vint dirouestlet da vad?...

"**DEUG**" ha "**Diwan**", ha pa deufe eur respont vad, war an daou boent-se, ne vo ket peurechu renka an traou evid ar helenn brezoneg hag hini yezou all Bro-Hall.

Dirag an Asamble Vroadel

Hag a-hend-all c'hoaz diwar-benn Lionel Jospin :

Goud a reer emeur o paouez breutaad e-pad eur pevar pardaeziad ha kemend-all a nozveziou, e Breujou Pariz, diwar-benn al "**Lezenn-Emdrei an Deskadurez**" kinniget gand ar Ministr. N'on-eus ket gwelet c'hoaz, d'an ampoent ma savom ar pennad-mañ, penaoz eo bet klozet an hir a vrentadenn bet er Gambr euz ar 7 beteg an 10 a vezeven.

Lennet eo bet ganeom, avad, ar prezegennou niveruz bet klevet er heid-se ha gwelet ez eus bet tri gannad o tivenn ar goulennou diwar-benn ar yezou ha kulturioù "rannvro". Unan gand ar Breizad ha brezoneger Erwan

Dollo, depute P.S. "Aochou an Arvor" ha kenta eil-mêr Sant-Brieg, unan all gand Germain Gengewin (kannad U.D.C. ar Riñ-Izella) hag eun trede gand Jean Briane (U.D.C., Aveyron) (1).

Prezegennou savet mad a-dra-zur, o houlenn ma vefe greet he flas e-barz al lezenn nevez da gudenn ar "yezou rannvro". Ha pa na vefe nemed eur meneg dre vraz euz gwiriou or yezou hag ar hemenn da urzia da vad o helenn...

Peseurt disoh, peseurt klozadenn a zo bet avad da heul komzou divennourien ar yezou-rannvro?... Ma n'eo ket bet digemeret ar "reizadenn" pe "astenn" kinniget gand Jean Briane, lavaret e-neus *ar Ministr e oa prest da zerhel kont euz ar yezou ha kulturieu-rannvro en e lezenn, gand o menegi en artikl kenta zoken...*

Ar pezh a zo bet divizet ober an deiz war-lerh (9.6) gand ar Gambr, pa 'z eus bet moueziet ganti digemer euz "reizadenn" pe "astenn" all, kinniget gand Sueur, Dollo, Beaumier, Bockel ha deputeed ar P.S.,- eur reizadenn verr o verka « *e hell beza e-barz ar stummidigez-se [hini ar skolidi] eur gelennadurez a yezou ha kulturieu-rannvro* » (2).

Diresiz-tre ster ar frazennig-sel... Eun nebeud traou spisohig a zo bet lavaret, avad, da heul komzou Jean Gionavelli (depute euz ar Morbihan), gand ar Ministr : bez' e vo skridou-testeni nevez evid ar yezou-rannvro e-barz ar Skoliou-Meur (3), krouet e vo postou nevez evid kelenn ar yezou-ze, dalhet e vo kont euz ar pezh a ra ar strolladou prevez (4).

Setu, evid an ampoent, goude votet lezenn Jospin gand an Asamble Vroadel hag a-raog na vo tremenet dirag ar Senad, kement ha heller goud a-ziwar al lehis striz o-deus gellet eun toulladig kannaded tapoud kaoud evid ar "Yezou-Rannvro"...

Gortoz a ranker eta bremañ c'hoaz da houd ha tra ez-

resiz ar pezh a vo greet e-keñver urzia kelenn ar yezou-rannvro, - da lavared eo kroui postou, harpa digeri kenteliou en darn-vuia euz or skoliou kenta hag eil derez, digeri skoliou diouyezeg nevez (goulenn a zo e kêriadennou 'zo), kroui an DEUG-brezoneg (e Roazon hag e Brest), diskoulma kudennou "Diwan", hag all...

Emgleo Breiz

16-6-89

18-6 : Da heul komzou L. J. Jospin, ministr an Deskadurez, dirag ar Gambr, e-pad ar vreuradeg diwar-benn e "Lezenn-Emdrei", kaset zo bet gand Emgleo Breiz eur pellskrud d'ar Ministr o houlenn digantañ lakaad da dalvezoud evid ar brezoneg e ziskleriaduriou euz an 9-6, ha da genta tra diwar-benn an DEUG ha kudennou "Diwan". Daoust hag eur respont bennag on-no?... Eun emvod a dlee beza e Ti-Meur an deskadurez e Pariz, d'an 19 az viz mezeven, diwar-benn "Diwan"... Marteze ive e vo sklêrreet heb kalz a zale an traou evid ar seurt DEUG da groui evid studi ar brezoneg??...

(1) O-zri sinerien danvez-lezennou evid Yezou Bro-Hall.

(2) "Cette formation peut comprendre un enseignement de langues et cultures régionales".

(3) An DEUG-brezoneg hag an hini euskareg, hervez J. Giovanelli.

(4) Statut ar skolêrien war-gontrad (Diwan, Icastolak, moarvad...)

A beb seurt

Staj brezoneg

Gand Al Leur Nevez hag Ar Skol Vrezoneg, adaleg ar meurzh vintin 22 a viz east betek ar zadorn d'abardaez 26 a viz east 1989 e Ti-skol Jules Ferry, - Kemper.

Petra a vo greet :

- Komz brezoneg e-pad an deiz.
- Gwellaad on anaoudegez euz ar brezoneg komzet hag euz ar brezoneg skrivet.
- Studia dre ar munud, dindan renèrèz an Aotrou Visant Fave, penaoz eo frammet yezadur ha geriadur ar brezoneg.
- Studia eun dibab pennadou-lenn gand sikour ar skrivagnerien o-deus o zavet, brezonegerien a-vihannig anezo.
- Kana rimadellou ha soniou, dañsal war gan (Kan ha diskan).

Evid gouzoud hirroh ha lakaad hoh ano, digasit eul lizer da :

Al Leur nevez
Sekretour ar staj
38, ru P. Kerlagatu
29000 Kemper

An Oaled (Diwan) : gand ar Greizenn zevenadurel vrezoneg e vo greet eur staj brezoneg e Treglonou euz ar 16 a viz east betek ar 25; Skriva da 'An Oaled, Treglonou, 29214 Lanniliz".

Gand an **Emgleo sevenadurel** eo bet roet ar priz Herve ar Menn da Robert le Grand evid e labour a-du gand Sevenadur Breiz. Or gwella gourhemennou dezañ.

Gand kevredigeziou sevenadurel breizeg 'zo (Kuzul ar Brezhoneg, Kendalc'h, B.A.S., Datsum ha War 'l Leur) zo bet huchet a-eneb eun ambrougadeg a dle beza savet e Pariz d'ar 14 a viz gouere, gand sonerien a beb leh deuz Bro-Hall. Peadra oa, pa oa kaoz da lakaad kleuzeuriou neon e-barz koefou Bigoudenned! Ma!

Leoriou nevez :

Erruet 'zo ganeom tri leor nevez : unan gand Alan an Diuzet, Mentoniez e ano. Embannet eo bet gantañ e-unan. Bez' e hello beza implijet gand kelennerien an Eil derez.

Daou Heriaoueg, unan diwar-benn ar Fizik, unan all diwar-benn ar Sportou a zo bet savet gand Kreizenn Geriaoui Diwan. Leoriou savet mad.

N'eo ket eul leor, med eur c'hoari dominoiou an hini a zo bet embannet gand Keit vimp beo. teiryezeg eo : brezoneg, kembraeg ha gouezeleg. Med memez gand ar re na ouzont ket ar yezou-ze e hello beza implijet. Red eo lakaad keñver-ha-keñver skeudenn eul loen gand e drolinenn.

Heb mizou-kas da baea.

Nevez-embannet

Visant Fave

War roudou or Misionerien.

embannet gand Ar Skol dre Lizer.

« *Un Breton sur chaque motte de la terre,
Un Breton sur chaque lame de la mer* », a skrive St Pol Roux.

Ken gwir all e vefe skriva : « Eur misioner euz Breiz - ha memez euz Eskopti Kemper - e peb bro euz an "Trede Béd". Nag a dadou hag a zeurezed, abaoe pell 'zo, zo eet evel-se d'ober war-dro tud ar broiou pell, o kas dezo o relijion, med gwellaennou en o buhez war eun dro.

Karget e oa bet an Aotrou 'n Eskob Visant Fave d'ober war-dro ar visionerien-ze. Eet eo da weled anezo, evel just, hag e komz dim euz o buhez, diêz alïez-kenañ, med ken entanuz. Ouspenn - ar pezh a vo marteze ar peb dudiusa evid al lennerien ordinal - e oar selled Visant Fave ouz ar broiou-ze, o doareou-beva, an oll draou-ze ken disheñvel evidom-ni, ha ken dedennuz.

Komz euz brezoneg Visant Fave, n'eus ket ezomm. Gouzoud a ra pep hini ez eo unan euz ar re wella a heller lenn.

Eul leor 312 p. (120 lur), (114 lur evid izili Kleub al leoriou), heb mizou-kas, e ti Mesidou, 40 bis, ru ar Republik, 29200 Brest.

Enklask

Tud euz Rozaon a zo oh ober eun enklask diwar- benn an embann brezoneg. Soñjet on-eus e vefe mad skoa- zella anezo, hag e hellfem diouz on tu tenna eur gounid bennag diwarnañ. Setu amañ ar goulennou. Lakeet on-eus ouspenn "Ano...". Evel just, n'eo ket red respont d'ar goulenn-ze ma ne fell ket deoh.

Ano :
Chomleh:

1.Oad : 2.Paotr : 3.Plah :
3.Micher :
4.Kêr:

5. Ha lenn a rit e brezoneg?
- êz-tre - êz -gand diêzamant

Kelaouennou :

6. Ha lenn a rit kelaouennou brezoneg?
- ingal -a-wechou -morse

Resisait ho respont :

Al Lanv	Bremañ	Al Liamm
Brud Nevez	Skrid	Hor Yezh
Pobl Vreizh	An Doere	Kannadig-Diwan
Cholori	Talabao	Planedenn
Imbourc'h	Minihi-Levenez	Lizeri Breuriez ar feiz

Reou all (resisaad)

7. Ha koumananet oh d'eur gelaouenn vrezoneg? Pehini ?
Pere?

Leoriou :

8. Ped leor brezoneg a lennit beb bloaz?

- ouspenn 5
- etre 1 ha 5
- hini ebed

Ma lennit ouspenn 5, lavarit ped :

9. Peseurt doare leoriou a lennit?

Keleier-olleg	Prederouriez
Skiantou-teknegelez	Barzoniez
Bandennou-treset	Komz-plên(romantou,
danevellou)

Re all

10. Ha prena a rit al leoriou-ze :

- ingal
- a-wechou
- morse

a- er staliou

b-dre lizer

c-dre rakprena

11. Hag ampresta a rit leoriou brezoneg digand levraouegou?

- ingal
- a-wechou
- morse

12. Ha presta a rit ho leoriou brezoneg da lenn da dud all?
da béd anezo

13. Penaoz e vefe moyen, d'ho soñj, dond a-benn da gaoud
muioh a lennerien vrezoneg?

14. Eveziadennoù :

Kasit en-dro ar follennad-mañ (trohit, pe grit eur fotokopienn, pe
adskrivit) da : "Brud Nevez", 6, ru Beaumarchais, 29200 Brest.